

Läbi arutatud ja arvamused antud
Õppenõukogu 28.08.2014. nr 19
Hoolekogu 09.12.2014.a.nr. 5
Täiendavalt läbi arutatud ja arvamused antud
Õppenõukogu 10.09.2015.a. nr.1
Hoolekogu 08.12.2015.a.nr.6

Kinnitatud Misso Kooli direktori
Käskkirjaga 10.12.2014.a.11-3/64
Muudetud Misso Kooli direktori käskkirjaga
10.12.2015.a. nr. 1 -4/ 25

Misso Kool lasteaia õppekava

1. ÜLDSÄTTED

1.1. Lasteasutuse õppekava koostamise põhimõtted

- Lasteasutuse õppekava on lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument. Lasteasutus koostab oma õppekava riikliku õppekava alusel.
- Lasteasutuse õppekava koostamisest ja arendamisest võtavad osa lasteasutuse pedagoogid, kaasates lapsevanemaid.
- Lasteasutuse õppekava kinnitab Misso kooli direktor õppenõukogu ettepanekul, kuulates ära hoolekogu arvamuse.
- Lasteasutuse õppekavas esitatakse:
 - lasteasutuse liik ja eripära;
 - õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused õppekava läbimisel vanuseti;
 - õppe- ja kasvatustegevuse korraldus (päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus), sealhulgas suveperioodil;
 - lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus;
 - erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted, sealhulgas korraldus;
 - lapsevanematega koostöö põhimõtted, sealhulgas korraldus;
 - õppekava uuendamise ja täiendamise kord.
- Misso kooli õppenõukogu või hoolekogu ettepanekul võib lasteasutuse õppekavasse lisada ka muid õppe- ja kasvatustegevusega seotud sätteid.

2. LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA

2.1. Haridusasutuse tutvustus.

- Misso on Võrumaa väike alevik Pulli järve kaldal, mis asub Pihkva – Riia maantee ääres ja on ühtemoodi lähedal nii Lätimaa, kui ka Venemaa piirile.
- Lasteaia asukoht: Võru maakond, Misso vald, Misso alevik.

- Misso Lasteasutus on Misso Vallavalitsuse valitsemisalas tegutsev haridusasutus, mis toetades lapse perekonda, võimaldab koolieast noorematele lastele päevahoidu ja alushariduse omandamist. Lasteasutuse põhitegevus on lastele alushariduse andmine ja laste ettevalmistamine kooliks.
- Lasteasutus juhindub oma tegevuses EV Koolieelse lasteasutuse seadusest, Alushariduse raamõppekavast ning EV ja kohaliku omavalitsuse seaduslikest õigusaktidest.
- Lasteasutusel on oma eelarve, mille kinnitab kohaliku omavalitsuse volikogu.
- Lasteasutus teenindab Misso valla territooriumil elavaid peresid.
- Lasteasutuse lahtioleku aeg on 10 tundi (7:50 – 18.00).
- 2002. a. kujundati Misso Lasteaed “Krõll” liitühmaliseks lasteaiaks. Lasteasutuses töötab antud hetkel üks liitühm vanuses 2–7 aastat. Laste kasutuses on suur saal, söögituba, riietusruum, rühmaruum ja magamistuba.

2.2. Haridusasutuse väärtused.

- Misso Kooli lasteaias on suurt rõhku pandud rahvakalendri tähtpäevade tähistamisele. Lasteasutuse algusaastatest peale on hoitud au sees eesti rahvakombeid, tutvustatud lapsi folklooriga ja õpetatud hindama kodukoha ilu.
- Aastatega on välja kujunenud kindlad traditsioonid, milleta ei saa lasteasutus läbi: näitused, jõulupidu, kevad – ja koolisaatmispidu koos näidenditega, kus esinevad lapsed koos lasteaiaga personaliga, rahvakalendri – tähtpäevade tähistamine koos lastevanematega. Lisaks nendele veel hulgaliselt muid toredaid ettevõtmisi (vt aasta tegevusplaan).
- Meil on lastevanematega hea koostöö, mis on aluseks laste kohanemisele lasteasutuses ning heaolu- ja turvatunde tekkimisele. Perekonna kohustus on last kasvatada ja anda esmaseid teadmisi, meie kohustus on olla toetajaks, abistajaks lastevanematele ja anda lastele alusharidus.
- Lastevanematega heade suhete aluseks on suhtlemine, lugupidamine ja laste huvide arvestamine.
- Suureks väärtuseks on kaunis loodus, mis ümbritseb meie lasteasutust, see annab meile palju võimalusi õuesõppeks, keskkonnasõbralikkuse arendamiseks ja füüsiliseks arenguks.

3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED

3.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid

- Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.
- Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

3.2. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted

- Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõteteks on:
 - lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
 - lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
 - lapse loovuse toetamine;
 - mängu kaudu õppimine;
 - humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
 - lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;

- lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- kodu ja lasteasutuse koostöö;
- eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.
- Lapse arengu toetamine lasteasutuses on meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab Misso kooli direktor.

3.3. Õpikäsitus

- Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, sugu, terviseseisundit jms. Pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad.
- Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.
- Õppe- ja kasvatustegevuses luuakse tingimused, et arendada lapse suutlikkust:
 - kavandada oma tegevust, teha valikuid;
 - seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
 - kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
 - arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
 - hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
 - tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

4. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

4.1. Õppeaasta

Lasteasutus korraldab õppe- ja kasvatustegevust õppeaastati. Õppeaasta algab 1. septembril ning kestab 31. augustini. Kollektiivne puhkus juuli algusest kuni augusti keskpaigani.

4.2. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine

- Õppe- ja kasvatustegevus tugineb rühma päevakavale, mis määrab vastavalt laste eale päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste mäng, vabategevused ja pedagoogi kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse arengutaset, vanust ning lapse huve. Lapse kasvades ja arenedes lähtutakse õppesisu valikul üldjuhul põhimõttest – lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.
- Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel esitatakse kavandatava perioodi (nädal, kuu vm) eesmärgid, temaatika, õppesisu ja -tegevused. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ja võimaldab pedagoogil teha vajadusel muudatusi.
- Rühma õppe- ja kasvatustegevus viiakse läbi esteetilises ja turvalises ning üksi ja ühistegevusi võimaldavas keskkonnas. Õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutustega. Õpitavaga (objektid, nähtused) tutvutakse loomulikus keskkonnas.
- Tegevuskoha valikul arvestatakse nii üldisi kui ka valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmäärke, eri valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist, tegevusteks vajalikke vahendeid ning pedagoogide ja personali kaasamist.

4.3.1.Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted ning korraldus

- Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe -ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.
- Lapse arengut hinnatakse kaks korda aastas: sügisel ja kevadel, vaatlus -ja vestlusmeetodil, mis fikseeritakse lapse arengu hindamistabelis.
- Lapsevanemale antakse tagasisidet ja kirjeldatakse lapse arengut jooksvalt: igapäevased vestlused ja organiseeritult - üks kord aastas arenguveestluse käigus, võttes aluseks lapse arengu hindamistabelid ja arengumapi.
- Lapsevanemal on võimalik avaldada oma arvamust suuliselt arenguveestluse käigus või kirjalikult arenguveestluse kokkuvõtte lehele.
- Lasteaiast lahkudes saab laps arengumapi kaasa.
- Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe -ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.
- Lapse arengut hinnatakse lapse arengu vaatluslehe kriteeriumite alusel (Lisa 2). Mai kuu lõpus koostatakse lapsele koolivalmiduse kaart (Lisa 1), mis väljastatakse lapsevanemale.
- Vanematele selgitatakse järjepidevalt koolivalmiduse kujunemisprotsessi ja tehakse koostööd lapse arendamisel. Kord aastas toimub koolieelikute vanematele ümarlaud koos tulevase esimese klassi õpetajaga ning kevadel tutvub õpetaja koolis koolieelikutega.(dir. kk. nr 1 -4/ 25 10.12. 2015.a.)

4.3.2.Erivajadusega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus.

- Erivajadustega laps on laps, kelle võimetest, tervises seisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu -ja õppevahendid, ruumid, õppe-ja kasvatustegevused jm.) või rühma tegevuskavas.
- Erivajadustega lapse, sealhulgas andeka lapse arengu toetamine on lasteaias meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab lasteasutuse õppealajuhataja.
- Vajadusel koostatakse lasteaias pedagoogide poolt õppeaasta algul logopeedi, eripedagoogi jne. spetsialisti soovitusel koostöös lapsevanemaga lapsele individuaalne arenduskava. Vähemalt üks kord õppeaastas tehakse kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendamise, arengukeskkonna sobilikkusest ning lapse edasistest vajadustest.
- Lasteaed toetab erineva keelelise ja kultuurilise taustaga peret lapsele oma keele ja kultuuri tutvustamisel ning eesti keele ja kultuuri väärtustamisel.
- Andekate ja aeglasemate lastega tehakse individuaalset tööd.
- Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagatakse eesti keele õpe.
- Lasteasutuses või selle rühmas, mille õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles,
- alustatakse laste eesti keele õpet kolmeaastaselt kas:
 - eraldi keeletegevuste kaudu;
 - keeleõpet teiste tegevustega lõimides;
 - osalise keelekümbeluse metoodikat rakendades.
- Lasteasutuses või selle rühmas, mille õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles, võib viieaastastele lastele eesti keele õpetamisel üle minna täieliku keelekümbeluse metoodika rakendamisele.
- Lasteasutuses või selle rühmas, kus õppe- ja kasvatustegevus toimub eesti keeles, omandavad mitte-eesti kodukeelega lapsed eesti keele kas:
 - lõimitud tegevuste kaudu, millele võib lisanduda eesti keele tugiõpe;
 - täieliku keelekümbeluse metoodikat rakendades.
- Eesti keele õppe eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse nii laste arengutaset, vanust kui ka eesti keele õppe mahtu ning metoodikat.

- Erivajadustega lapsele koostatakse eesti keele kui teise keele õpetamiseks vajadusel individuaalne arenduskava. (dir. kk. nr 1-4/ 25 10.12. 2015.a.)

4.4. Varajase sekkumise olemus

- Varajase sekkumise all mõeldakse riskifaktoriga sündinud laste arengu jälgimist, erivajadustega laste võimalikult varajast märkamist, mahajäänud või enamarenenud valdkondade hindamist ja sobiva arendustöö planeerimist ning teostamist. Varajane alustamine erivajadustele vastava arendustegevusega võimaldab ära hoida (ennetada), leevendada või kõrvaldada teiseseid mahajäämuse nähte.
- Arendustegevuse alustamine niipea, kui selle vajadust on märganud: individuaalne lähenemine vastavalt lapse arengulistele erivajadustele ja keskkonna võimalustele; perekonna ja spetsialistide kaasamine; meeskonna- ja võrgustikutöö käivitamine; lapse perekonna nõustamine ja juhendamine tegevusteks oma lapsega; lapse ja perekonna iseseisvuse toetamine nii palju, kui see võimalik on; ühest kasvukeskkonnast teise ülemineku toetamine.

Varajase sekkumiseeesmärgiks on kaasa aidata erivajadustega lapse võimetekohasele arengule ja toetada ka lapse perekonda. Lapse arenguks on

- vajalikud erivajadustest tulenevad lisatingimused (spetsialistid, teenused, abivahendid) ja sisuliselt erineva rõhuasetusega arendustegevus.

4.5. Korraldus

- Asutuse juhtkonna positiivne suhtumine; lapsevanemate valmisolek koostööks õpetajaga; heatahtlik suhtumine rühmakaaslaste ja teiste lapsevanemate poolt; õpetaja õpetamisoskused ja –kogemused; õpetaja teadmised erimetoodika(te)st; eripedagoogiline/logopeediline tugi; meeskonnatöö õpetuse planeerimisel ja läbiviimisel; sobivate õppematerjalide ja abivahendite olemasolu; vajadusel individuaalse arenduskava rakendamine; õpetuse tulemuslikkuse järjepidev hindamine.
- Kasutatakse järgmisi õpetamise ja abistavate võtete süsteeme: sõnalise kirjelduse või korralduse andmine; näidise kasutamine; täiskasvanu tegevuse jäljendamine; osutava viipe kasutamine; lapse kätega koostegutsemine ehk füüsiline juhtimine.
- Õpetaja peaks suutma: arvestada spetsialistide juhiseid ja lapsevanemate soovitusi; kujundada keskkond lapse võimetele vastavaks, motiveerivaks; kujundada oskust väikeste sammude kaupa, s o jaotada õpitoimingud operatsioonideks, otsustades mida, kuidas ja mis järjekorras õpetada; vähendada sõnalise materjali (selgitused, korraldused, jutustused) keerukust, et selle mõistmine oleks lapsele jõukohane; kasutada väliseid abivahendeid (nt esemed, mudelid, pildid, sümbolid); lapse tegevust teadlikult korraldada ja reguleerida, osaleda lapse tegevustes (koostegevus, matkimine, tegutsemine näidise või tööjuhise alusel.
- Lapse tervisliku seisundi alusel, kui on piisavalt põhjust kahtlustada arengulist mahajäämist, hüperaktiivsust, käitumisprobleeme (eneseregulatsioonihäired) või vajab laps sagedaste või krooniliste haiguste tõttu rehabilitatsiooniteenuseid, suunatakse laps ja tema vanemad arstliku ekspertiisi komisjoni ning rehabilitatsiooniasutusse.
- Andeka lapse arendustegevus:
 - laste kompetentsuse tõstmine;
 - kõikide arenguvaldkondade järk-järguline kujundamine, enamarenenud valdkondades (nt kognitiivsed oskused, kommunikatsioon) jõukohasel tasemel väljakutsete pakkumine;
 - positiivse hoiaku kujundamine õppimisse; soodustada tuleb lapse huvisid ja keskendumisvõimet (pingutamist), aidata luua endast kui õppijast meeldiv ettekujutus; suhtumisel iseendasse on oluline loovus, eneseteadlikkus ja –kontroll, kriitiline mõtlemine ja emotsionaalne tasakaal;
 - laste emotsionaalne toetamine, siin mõeldakse turvalise füüsilise ja sotsiaalse kasvukeskkonna loomist, mis toetab lapse individuaalset arengut; samuti on vaja aidata last rahulduspakkuvate ja edukate suhete loomisel rühmakaaslastega;
 - koostöövõrgustiku loomine spetsialistide ja lapsevanematega; andekale lapsele on vaja pakkuda tegutsemisvõimalusi huvialaringides; ergutada teda küsimusi esitama ning lahendusi otsima, iseseisvalt või raamatute, arvuti abil.

4.6. Koostöö lapsevanemaga

- Lasteasutuse pedagoogid teevad lapsevanemaga lapse arengu toetamiseks koostööd, mis põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel.
- Pedagoog teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengust ja õppimisest ning õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest. Pedagoog loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes.
- Lapsevanemal võimaldatakse osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamises ja läbiviimises ning anda tagasisidet lasteasutuse tegevusele.
- Koostöö lapsevanematega, kellel on erivajadustega laps, rajaneb samadele alustele nagu igasugune suhtlemine lapsevanematega. Tuleb aktsepteerida pere iseärasusi, lapsevanemate seisukohti, olla valmis selgitama lasteaia töökorraldust ning õpetamise viise jne.
- Tuleb arvestada, et erivajadustega lapse vanematel on pikaajaline suhe oma lastega, neil on kogemused haiglatest, uuringutest jne, st mõneski osas saavad lapsevanemad olla õpetajale vajaliku teabe valdajad.
- Koolieelse lasteasutuse ülesanne perede nõustamisel on selgitada perele ka lapse neid vajadusi, mis jäävad väljapoole lasteaia kompetentsi ja julgustama väliste ressursside kasutamist.

4.7. Korraldus

- Stendid lapsevanematele: meie rühm, edusammud, looming, õpetajad, õppekava. Lahtiste uste päev-lasteaia tutvustamine, tegevuste vaatlus (õpetajaga kokkuleppel). Kuum liin-konsultatsioonid telefonitsi ja maili teel (Lasteaed.Misso@mail.ee). Lasteaia valmisolek heita pilk lasteaia argipäeva.
- Arenguestlused lastevanematega ja lastevanemate koosolekud, vajadusel rohkem kui üks kord õppeaasta jooksul.
- Üldised infostendid, näitused lastele ja lapsevanematele, rühma stendid (lapsevanema nõusolekul laste sünnipäevad), reeglid rühmas, meetodilised üritused (arutelud, peod, vestlused).

5. 2–7AASTASE LAPSE EELDATAVAD ÜLDOSKUSED

5.1. Üldoskused

- Õppekavas eristatakse nelja üldoskuste rühma:
 - mänguoskused;
 - tunnetus- ja õpioskused;
 - sotsiaalsed oskused;
 - enesekohased oskused.
- Üldoskuste kujunemist toetatakse kõigi õppe- ja kasvatustegevuste kaudu, erinevate valdkondade sisusid lõimides.

5.2. Mänguoskused

- Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2 aastane laps:
 - mängib teiste lastega lihtsamaid olukordi;

- jäljendab mängus ümbritevate inimeste tegevusi;
- tegevus muutub sihikindlaks;
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 aastane laps:
 - kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi, ning mälu pilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus;
 - mängib mõnda aega koos teistega ja jälgib lihtsamaid reegleid;
 - matkib igapäeva olukordi;
 - soovib tegutseda iseseisvalt;
 - näeb ja mõistab tegevuse taga teatud isikut.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 aastane laps:
 - kujuneb välja rollimäng;
 - kujuneb huvi teatud mänguteemade vastu (kool, kauplus jne);
 - üksi ja koosmäng on omavahel tihedalt seotud;
 - olulist osa etendab mängus süžee.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 aastane laps:
 - mõistab rohkem mängu sümboolset tähendust;
 - tajub täpsemalt rolli käitumist;
 - täidab keerulisemaid ja mitmekülgsemaid ülesandeid;
 - on iseseisvam mängus süžeed luues;
 - oskab olukordi ja isikuid välja mõelda;
 - mängib koos kaaslastega kestmalt ja sõbralikumalt.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7 aastane laps:
 - tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
 - rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
 - algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
 - täidab mängudes erinevaid rolle;
 - järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
 - suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
 - tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
 - kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

5.3. Tunnetus- ja õpioskused

- Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.
- Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2 aastane laps:
 - hangib ümbrusest aktiivselt infot ning loob selle hankimiseks ise uusi võimalusi. Keskkonnast tuleva info hulka tasakaalustab, reguleerib ja organiseerib lapse jaoks täiskasvanu;

- keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele, sõnalise juhendamise ja suunamise korral on ta püsivam;
- tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistevõttes vahelduvas vormis;
- mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastavaid rollivahetusega mängu;
- loob tegevuse kaudu seoseid kõnega;
- sõnad ja objektid saavad tema jaoks mõiste tähenduse;
- suhtleb valdavalt 1-2 sõnaliste lausetega nii mängus kui ka igapäevategevustes peamiselt tuttava täiskasvanuga ning kasutab mitteverbaalseid suhtlusvahendeid (osutamine, miimika);
- räägib ja saab aru üksnes sellest, mida ta tajub;
- tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukehi, mis seostuvad tema enda kogemustega;
- tunnetab keskkonna mõju, avastab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel, lihtsamaid põhjuse-tagajärje suhteid ning saab aru kuuluvusest ja erisusest;
- sobitab erinevaid materjale ja esemeid;
- rühmitab ühe nähtava omaduse järgi;
- omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning käelise tegevuse kaudu;
- kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis, kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 aastane laps:
 - leiab tegutsemisajandi, plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga; täiskasvanu suunab lapse tegevust kõne kaudu;
 - plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel;
 - keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv;
 - tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;
 - kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mäluhilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus;
 - mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid;
 - on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;
 - osaleb dialoogis;
 - jälgib lihtsaid lookehi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest;
 - mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ja ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest;
 - rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi;
 - tal on ettekujutus arvumõistest ja värvuste nimetustest;
 - leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt;
 - tema ettekujutus oma teadmistest ja oskustest on ebarealistlik;
 - omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab oma tegevusele tagasisidet.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 aastane laps:
 - oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta, kuid autoriteetide toel;
 - plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
 - hangib tänu keeleoskusele uut teavet; tema kõne toetub mälu ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras ta koos on;
 - saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;

- jälgib lihtsaid reegleid;
- huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas;
- osaleb ühistegevuses ning teeb koostööd teiste lastega; konstrueerib, osaleb rolli-ja võistlusmängudes ning loovtegevustes;
- liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi; keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu;
- saab aru arvamõistest; huvitub tähtedest;
- omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 aastane laps:
 - tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi;
 - reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet;
 - tegutseb koos teistega; teda motiveerivad tegevused eakaaslastega; tema keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid;
 - konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümbolit, kujutlust kui ka reaalseid esemeid ja objekte;
 - osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes;
 - räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, ning fantaseerib;
 - keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümme minutit;
 - oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
 - eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest;
 - tal on ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
 - omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme;
 - kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuitsivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid).
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
 - saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna;
 - mõtleb nii kaemuslik-kujundlikult kui ka verbaalselt, saab kuulust aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi;
 - tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma kuni pool tundi;
 - kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused lõpuni;
 - tegutseb uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi;
 - suhtub õppimisse positiivselt – tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada;
 - rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel;
 - kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.

5.4. Sotsiaalsed oskused

- Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
 - püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
 - tahab ja julgeb suhelda – huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu;
 - hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
 - osaleb rühma reeglite kujundamisel;

- oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- loob sõprussuhteid;
- saab aru oma-võõras-ühine tähendusest;
- teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- selgitab oma seisukohti.

5.5. Enesekohased oskused

- Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
 - suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone, nt rõõmu, viha, sobival viisil väljendada;
 - kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;
 - oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
 - algatab mängu ja tegevusi;
 - tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest;
 - teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda;
 - saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused;
 - kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.

5.6. Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2 aastane laps:
 - väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja vahelduvad kiiresti;
 - teadvustab ennast, kasutab osaliselt mina vormi, proovib ennast maksma panna ning oskab keelduda ja ei öelda;
 - üritab aru saada teiste inimeste seisukohtadest, kuid tema tajud on enesekeskised;
 - hindab oma oskusi ja suutlikkust paremaks, kui need tegelikult on;
 - teab oma ees- ja perekonnanime ja elementaarseid viisakusreegleid ning kasutab neid, kui seda on talle õpetatud;
 - sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt ning püsib suurema osa päevast kuiv ja puhas;
 - reageerib sõltuvalt situatsioonist ja ümbritsevate inimeste käitumisest;
 - mõistab selgelt väljendatud keeldu “ei tohi!”, “Ära tee!” jne;
 - tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti;
 - toetub võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks tuttavale täiskasvanule;
 - matkib täiskasvanu tegevusi, millele saab tagasisidet.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 aastane laps:
 - saab aru, et inimestel võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid;
 - tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus;
 - väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;
 - võib karta tundmatuid ja uusi asju;
 - tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia;
 - tema enesekindlus on kõikuv; enesekindluse saavutamiseks vajab ta turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid;
 - osaleb täiskasvanuga ühistegevustes; teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvuti;

- jagab mõnikord oma asju ka teistega, valdavalt on ta siiski omandihoidja;
- loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos; tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt;
- algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel; tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus;
- täidab igapäevaelu rutiini;
- järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jälgendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 aastane laps:
 - väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
 - tahab olla iseseisev, kuid sagely ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;
 - saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;
 - teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;
 - seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid;
 - väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;
 - püüab vehel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest;
 - osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale;
 - arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet;
 - saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses; püüab täita kodukorra reegleid;
 - saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest;
 - huvitub võistlusmängudest ning tahab olla edukas
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 aastane laps:
 - hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid;
 - väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
- suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses;
- suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;
- on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;
- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere;
- eelistab sootüübilisi mänge;
- naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust; teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab;
- aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt; kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada verbaalselt;
- oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.

6. VALDKONDADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU NING 2–7 AASTASE LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

6.1. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lõimivad tegevused

- Õppe- ja kasvatustegevuse seob tervikuks lapse elust ja ümbritsevast keskkonnast tulenev temaatika. Valdkondade kaupa esitatud õppesisu ja -tegevuste lõimimisel lähtutakse üldõpetuslikust põhimõttest. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel lõimitakse järgmisi tegevusi:

kuulamine, kõnelemine, lugemine ja kirjutamine, vaatlemine, uurimine, võrdlemine, arvutamine ning mitmesugused liikumis-, muusika- ja kunstitegevused.

- Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, sisu, kavandamine ja korraldus ning lapse arengu eeldatavad tulemused esitatakse seitsmes valdkonnas (edaspidi *valdkond*):
 - mina ja keskkond;
 - keel ja kõne;
 - eesti keel kui teine keel;
 - matemaatika;
 - kunst;
 - muusika;
 - liikumine.

6.2. Valdkond *Mina ja keskkond*

- Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
 - mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
 - omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
 - väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
 - väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
 - väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
 - märkab nähtusi ja muutusi looduses.
- Valdkonna *Mina ja keskkond* sisu:
 - sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha, ohuallikad ning ohutu käitumine;
 - looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
 - tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
 - valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
 - suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
 - lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
 - suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeltõlge tegema;
 - suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

MINA JA KESKKOND Lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

	2- aastased	3 -aastased	4- aastased	5- aastased	6- aastased	7- aastased
TERVIKLIK MINA						

Enese- tutvustus	Ütleb vastuseks nime küsimisele oma eesnime. Väljendab küsimisel enda äratundmist peeglis või fotol.	Ütleb vastuseks nime küsimisele oma ees- ja perekonnanime. Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastate arvuna või näitab seda sõrmedel. Loetleb oma õdede-vendade nimed. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk.	Ütleb küsimisel oma vanemate eesnimed.	Ütleb küsimisel oma kodukoha nime.	Ütleb küsimisel oma koduse aadressi.	Ütleb küsimisel oma pere kontakttelefoni.
Sotsiaalsete rollide tajumine	Osutab oma lasteaiaale, mängukaaslastele, õpetajatele. Osutab või kirjeldab, kus on rühma mängu-, magamis- ja söögikoht ning pesemisruum ja WC. Matkib täiskasvanu eeskujul enim-	Nimetab küsimisel oma lasteaiakaaslaste ja õpetajate ning õpetaja abi nimesid. Nimetab küsimisel oma pereliikmete koduseid toimetusi. Asetab töövahendid kokkulepitud kohta.	Kirjeldab lasteaia erinevate ruumide otstarvet. Nimetab küsimisel erinevaid elukutseid nende tegevuse alusel (nt pagar küpsetab saia, arst ravib haiget) Enne uue tegevuse alustamist korrastab eelneva koha.	Nimetab lasteaia töötajaid ja nende ülesandeid (nt kokk teeb süüa) Nimetab oma lasteaia nime. Loetleb enimtuntud elukutsete juurdekuuluvaid töövahendeid. Põhjendab mängu või Töökoha korrastamise vajadust.	Kirjeldab oma lasteaia asukohta. Selgitab vestluses enimtuntud ametite (nt arst, tuletõrjuja, politsei, õpetaja) vajalikkust. Paneb märjad riided ise kuivama. Korrastab oma isiklike esemete hoiukohta (riidenagi või –kapp, töökarp).	Kirjeldab kooli ja lasteaia erinevusi. Nimetab küsimisel, kelle poole abi vajades tuleks pöörduda (nt tulekahju- tuletõrje, haigus- arst, liiklusõnnetus politsei). Selgitab töölkäimise vajadust. Selgitab rahaotstarvet. Viib ette võetud tööd (nõude pesemine, pliatsite teritamine, ümbruse korrastamine) lõpule.
	tuntud elukutsete tegevust Paneb täiskasvanu eeskujul asjad õigesse kohta. Matkib lihtsaid töövõtteid (nt nuku toitmine).	Teostab ettenäitamisel lihtsamaid töövõtteid (nt põranda pühkimine).	Paneb iseseisvalt oma riided ettenähtud kohta. Selgitab, miks tuleb märjad riided kuivama panna.			
TERVISLIK ELUVIIS						
Tervise teadvustamine ja väärtustamine				Nimetab tegevusi, mis on tervisele kasulikud (nt tervislik toitumine, piisav kehaline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted).	Selgitab, kuidas hoida enda ja teiste tervist. Selgitab, et suitsetamine sh passiivne suitsetamine (viibimine tubakasuitsuses keskkonnas) ja alkoholi tarvitamine kahjustavad	Selgitab, mida tähendab terve olemine. Selgitab, kuidas inimesi ümbritsev keskkond või inimeste käitumine võib mõjutada tervist.

					tervist.	
Hügieen	Peseb ja kuivatab täiskasvanu abiga käsi ja nägu.	Nimetab puhtuse jaoks vajalikke esemeid (seep, vesi, käterätik).	Selgitab, miks peab ennast kammima ja pesema.	Selgitab, miks enne sööki ja pärast WC-s käimist peab pesema käsi.	Selgitab, miks igal lapsel on isiklikud hügieenitarbed (kamm, hambahari, käterätik).	Täidab isiklikku Hügieeni harjumuslikult.
Hammaste tervis	Osutab küsimisel hammaste hooldamiseks vajalikele vahenditele (hambahari ja hambapasta).	Harjab hambaid täiskasvanu abiga.	Peseb hambaid täiskasvanu (suulisel) juhendamisel.	Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).	Selgitab, miks tekivad hambaugud. Põhjendab, miks piimahambad ära tulevad (sest nende asemele kasvavad jäävhambad).	Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus. Peseb hambaid iseseisvalt ja õigesti.
Tervislik toitumine	Osutab küsimisel erinevatele toiduainetele	Nimetab erinevaid toiduaineid.	Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.	Nimetab toiduainete rühmad (teraviljatooted, puu –ja köögiviljad, piimatooted, lihakalamuna, toidurasvad).	Selgitab taldrikureegli põhimõtet (pool taldrikust on täidetud köögiviljaga, veerand teraviljaga – kartul või riis või makaron ja veerand liha või kalaga). Selgitab, kust pärinevad igapäevased toiduained (nt kohupiima valmistatakse piimast, leiba teraviljast). Valmistab koos täiskasvanuga lihtsamaid toite.	Selgitab, milliseid toiduaineid on igapäevaselt vaja süüa rohkem ja milliseid vähem.
Inimkeha tundmine	Osutab küsimisel peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale, kõrvadele.	Nimetab erinevaid kehaosi.	Osutab küsimisel kehal südame, kopsude ja aju asukohale.	Selgitab küsimisel, milleks on vajalikud silmad, kõrvad, nina.	Nimetab erinevaid meeleelundeid (kuulmis- ja tasakaaluelund, nägemis-, haistmis- ning maitsemiselund).	Selgitab, milline on südame, aju, kopsude kõige olulisem ülesanne.
Sotsiaalsed toimetulekuoskused				Nimetab oma emotsioone (rõõm, kurbus).	Märkab ja mõistab enda ja teiste (ka pildil ja fotol) emotsioone (hirm, kurbus, üllatus, viha, rõõm). Kuulab lühiajaliselt kaaslast.	Arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega. Kirjeldab oma tundeid. Tuleb toime tugevate emotsioonidega. Kirjeldab enda positiivseid omadusi. Põhjendab omaseisukohti. Lahendab konflikte sõnaliselt. Kirjeldab, kuidas ennast kaitsta negatiivsetes olukordades, mis võivad kahjustada tervist või olla eluohtlikud (tubaka, alkoholi, narkootikumide pakkumine, vägivald, väärkohtlemine).
TURVALISUS						
Liiklusohutusnõuete	Osutab küsimisel maanteel sõitvatele	Osutab küsimisel autoteele, kõnniteele-	Põhjendab helkuri kandmise vajadust.	Selgitab, kuidas ületada sõiduteed reguleeritud ja	Kirjeldab jalakäija ja jalgratturi ohutu	Järgib liikluseeskirju tuttavas keskkonnas.

tundmine	autodele, bussidele.	teele, kus inimesed käivad. Selgitab, miks autoteed peab ületama ettevaatlikult.	Selgitab, miks maanteedel on ülekäigurajad (sebrad) ja valgusfoorid.	-ta ülekäigurajal. Ületab iseseisvalt ohutult sõidutee. Põhjendab, miks rattaga, rulaga, rulluis kudega sõites peab kandma kiivrit. Selgitab, et autos sõites (sh tagaistmel) tuleb kinnitada turvavöö.	liiklemise põhimõtteid.	Liikluses abi vajades pöördub täiskasvanute poole. Kirjeldab, kuidas kasutada turvavarustust (kiiver, põlve-, randmekaitsmed jm.) jalg-, tõukerattaga ja rulluis kudega sõites ning teeb seda.
Reeglite tundmine	Täiskasvanu meeldetuletamisel järgib kokkulepituid reegleid (nt räägime vaikse häälega).	Selgitab, milleks on igapäevaste reeglite täitmine vajalik (nt toas räägime vaikselt, jookseme selleks ettenähtud kohas).	Järgib kokkulepituid rühmareegleid. Selgitab, et reeglid on vajalikud ohutuse tagamiseks.	Kirjeldab, millised reeglid kehtivad tema kodus.	Mõtleb koos õpetajaga välja ühised rühmareeglid.	Järgib kokkulepituid ja üldtuntud reegleid (nt liiklus).
Turvalisusnõuete tundmine	Osutab küsimisel teravale esemele, mis võib haiget teha.	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud.	Nimetab kohti, esemeid, mis võivad olla ohtlikud (trepid, aknad, kuum toit, lahtine tuli, ravimid, käärnid).	Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. Selgitab, miks võõrastega ei tohi kaasa minna.	Kasutab terariistu ohutult. Nimetab Hädaabi numbrit 112 ja simuleerib selle kasutamist.	Selgitab, kuidas tegutseda kui on eksinud linnas/maal või metsas. Kirjeldab lihtsamaid esmaabi võtteid.
ÜLD-INIMLIKUD VÄÄRTUSED						
Viisakusreeglite järgimine	Täiskasvanu meeldetuletamisel jätab ära minnes hüvasti (lehvitab). Mõistab endale suunatud keeldude tähendust, muutes täiskasvanu juuresolekul neile vastavalt oma käitumist (loobudes tegevuse algatamisest).	Meeldetuletamisel tänab, palub. Meeldetuletamisel tervitab ja jätab hüvasti.	Rakendab iseseisvalt põhilisi viisakusreegleid. Põhjendab lihtsamate lauakommete vajalikkust (nt noa ja kahvliga söömine).	Järgib süües iseseisvalt lauakombeid.	Põhjendab viisakusreeglite järgimise vajadust.	Kontrollib oma käitumist vastavalt üldlevinud viisakusreeglitele ja korrigeerib seda vajadusel.
Sõpruse väärtustamine	Osutab või ütleb küsimisel oma sõbra nime. Lohutab täiskasvanu eeskujul haiget saanud mängukaaslast	Küsimisel selgitab, kes on sõbrad (nt need, kes mängivad koos). Põhjendab, miks peab sõpra hoidma (miks ei tohi haiget teha).	Loob lühiajalisi sõprussuhteid. Lohutab omalalgatuslikult kaaslast.	Nimetab küsimisel sõbra positiivseid omadusi. Abistab vajadusel nõrgemat.	Põhjendab, miks on hea omada sõpra/sõpru. Loob püsivaid sõprussuhteid.	Selgitab, mida tähendab sõprus.
Salliv suhtumine erinevustesse			Selgitab kuulnud muinasjutu tegelaste käitumise	Selgitab eluliste olukordade põhjal, mis on õige või vale.	Väljendab oma käitumisega, et inimeste huvid ja arvamused võivad	Kasutab igapäevases kõnes õigesti mõisteid "hea", "halb", "õige", "vale".

			põhjal „hea” ja „halva” tähendust. Kirjeldab küsimisel, mille poolest inimesed on erinevad (nt kasv, juuksed).	Nimetab küsimisel, mis keelt (keeli) räägivad muukeelsed lapsed rühmas. Näitab oma käitumisega, et hoolimata erinevustest (sh puudega inimesed) tuleb kõikidesse inimestesse sõbralikult suhtuda (nt kaasab teisi oma mängu, jagab mänguasju, pakub maiustust).	erineda (nt näitab üles viisakat huvi teise tegevuse vastu, mis ei pruugi endale meeldida). Selgitab erinevate abivahendite (nt prillid, ratastool, kaldteed tänavatel) vajadust	
KOMBED JA TRADITSIOONID						
Kodu, perekonna ja kodukoha väärtustamine	Nimetab küsimisel oma perekonna liikmeid ja loomi.	Osutab jalutuskäigul kodukoha tuntumatele asutustele (kool, kauplus).	Nimetab oma kodukoha tuntumaid asutusi (kool, kauplus, postkontor).	Räägib oma vana-vanematest. Kirjeldab oma kodu.	Kirjeldab oma kodukohta (kodu, pere, loomad, naabrid). Kirjeldab, mida on linna lipul kujutatud.	Kirjeldab oma peretraditsioone. Selgitab, kes on ja mida teeb linnapea.
Rahvuskultuuri tundmine	Leiab täiskasvanu juhendamisel teiste esemete seast Eesti lipu. Täidab täiskasvanu eeskujul lihtsamaid rahvakombeid. (nt vastlaliu laskmine).	Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvuste seast Eesti lipu värvused. Kirjeldab, kuidas tema käis vastlaliugu laskmas, jõulude ajal loomadele metsa toitu viimas	Nimetab riigi nime, kus ta elab. Nimetab Eesti rahvakalendri tähtpäevi, millel ta on osalenud. mardi-, kadripäev ja vastlapäev.	Selgitab, millal lipud heisatakse ja hünni lauldakse. Põhjendab, miks riietutakse mardi- ja kadrisandiks.	Nimetab Eesti rahvuslinnu ja -lille. Nimetab 2-3 erinevat rahvust ja keelt. Kirjeldab tuntumate rahvakalendri tähtpäevadega seotud kombeid. Nimetab Eesti rahvustoite, mida ta on ise söönud (nt kama, hapukapsad, verivorst).	Nimetab Eesti rahvussümboolikat (nt lipp, lill, lind). Nimetab 4-5 erinevat rahvust ja keelt. Selgitab, et esivanemad ennustasid ilma looduse (loomade ja taimede) ning rahvakalendri tähtpäevade järgi.
TAIME- JA LOOMARIIK						
Kodukoha taimed, seened	Leiab loodusest ja pildilt puu, lille ja seene.	Nimetab tuttavaid puu- ja köögivilju (nt õun, pirn, kartul, porgand, kurk, tomat).	Kirjeldab, mida tuttavatest köögi- ja puuviljadest valmistada saab. Kirjeldab, mis juhtub lehtpuude	Nimetab erinevaid vaadeldavaid köögivilju ja teab, kuidas neid kasutatakse. Nimetab 1-2 lehtpuud (nt kask, vaher) ja 1-2 okaspuud (kuusk, mänd).	Loetleb puu osi (tüvi, võra, oksad). Nimetab 3-4 lehtpuud (nt pihlakas, kastan, tamm). Nimetab 2-3 viljapuud (õuna-, piri-, ploomipuu).	Ütleb, mis aastaajal valmivad viljad. Nimetab 4-6 sorti lilli. Nimetab leht- ja okaspuude (mis ei ole viljapuud) vilju Selgitab, kuidas levivad seened
			lehtedega sügisel (värvuvad ja langevad). Eristab okaspuid lehtpuudest. Nimetab seene	Nimetab mõne söögi- ja mürgiseene Nimetab lilleosi (leht, vars, õis).		Selgitab, miks seeni korjatakse noaga.

			osadena kübara ja jala.			
Kodu- ja metsloomad. Linnud. Putukad. Kalad ja kahepaiksed	Nimetab tuntumaid koduloomi (nt kass, koer). Leiab mänguasjade seast ja pildilt jänese. Osutab küsimisel looma erinevatele kehaosadele (pea, saba, käpad). Osutab küsimisel linnule, putukale, kalale ja konnale.	Nimetab tuntud koduloomi ja matkib nende hääliitsusi. Nimetab tuntumaid metsloomi (karu, siil, orav, hunt). Nimetab tuntud Loomade iseloomulikke tunnuseid. Osutab küsimisel tuntumatele putukatele (sipelgas, sääsk, mesilane). Nimetab tuntumaid veeelanikke(konn , kala.	Kirjeldab erinevate loomade (erinevaid) elupaiku ja elamisviise (nt rebane elab urus). Nimetab linnu kehaosi (pea, nokk, tiivad). Kirjeldab kaladele iseloomulikke tunnuseid (uimed, soomused, saba).	Selgitab, miks loomad karva vahetavad. Nimetab tuntumaid linde (nt varblane, tihane, Nimetab 3-4 putukat (nt liblikas, kärbes, mesilane, kiil). Kirjeldab kaladele iseloomulikke tunnuseid (uimed, soomused, saba).	Nimetab erinevate loomade (ka põhja- ja lõunamaa-) seast need, kes elavad Eestis. Põhjendab, miks mõned linnud lendavad soojale maale. Nimetab tuntumaid paigalinde (varblane, tihane, tuvi) ja rändlinnuliike (pääsuke, kuldnokk).	Nimetab enimtuntud põhja- ja lõunamaa loomi. Selgitab, miks mõnda looma nimetatakse kiskjaks. Nimetab 2-3 liiki kalu.
ELUKESK-KOND						
Valguse, soojuse, vee, õhu tähtsus	Osutab küsimisel veele, lumele.	Nimetab vett, lund, jääd. Osutab küsimisel soojale ja külmale (vesi, radiaator).	Küsimisel kirjeldab, et suvel on soe ja talvel külm. Selgitab küsimisel, et lumi ja jää muutuvad sulades veeks.	Kirjeldab soojuse ja valguse vajalikkust inimeste, taimede ja loomade kasvamiseks. Kirjeldab puhast vett. Nimetab esemeid, mille kasutamiseks on vajalik õhk (jalgratta- ja autokumm, ujumisrõngas).	Nimetab erinevaid veekogusid (jõgi, järv,meri). Põhjendab, miks on õhk inimestele, taimedele ja loomadele vajalik.	Põhjendab loomade ja taimede erinevust maakera erinevatel poolkeradel sealse erineva temperatuuriga. Kirjeldab veekogude erinevust.
Maavarad	Osutab küsimisel liivale, kividele, mullale.	Leiab lähiümbrusest kive, liiva, mulda.	Kirjeldab vaatlemisel (uurimisel) savi.	Kirjeldab lähiümbruse maavarade erinevusi (nt savi, liiv, muld).	Kirjeldab kivide, liiva ja mulla kasutamise võimalusi.	Nimetab 1-2 maavara (nt turvas, paekivi, põlevkivi).
Elukooslused: mets soo raba niit	Osutab küsimisel puule, lillele, murule.	Osutab küsimisel looduses metsale.	Kirjeldab metsa.	Kirjeldab metsa ja niidu erinevusi.	Kirjeldab sood ja raba.	Kirjeldab erinevaid elukooslusi- metsa, sood, raba, niitu.
INIMENE JA LOODUS						

Muutumine looduses	Osutab küsimisel Päikesele. Matkib täiskasvanu eeskujul liigutuste ja häälega erinevaid ilmastikunähtusi (nt vihmasadu, tuule puhumist).	Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi (nt vihma sajab, päike paistab, taevas on pilved).	Selgitab ilmastiku muutuste seostest taimede, loomade ja inimestega (nt lehed langevad, loomad jäävad talveunne, inimesed riietuvad soojemalt). Selgitab öö ja päeva erinevust.	Nimetab 2-3 looma, kes jäävad talveunne. Iseloomustab ilmastikunähtusi (nt lumi ja jää on külmad, päike paistab soojalt). Iseloomustab erinevaid aastaagu 1-2 tunnusega.	Nimetab aastaagu. Kirjeldab aastaegade olulisi tunnuseid.	Selgitab aastaegade järgnevust. Selgitab aastaegade vaheldumise seost ilmastikuga. Kirjeldab ilma (nt pilves- pilvitu; kuivvihmane; sajab, tibutab).
Tööd looduses	Teeb täiskasvanu eeskujul lihtsaid töid looduses (lindude toitmine, puuokste korjamine).	Selgitab, kelle jaoks on akna taga pesakast.	Selgitab, mida talvel lindudele toiduks panna võib.	Põhjendab, miks loomade ja lindude elutingimused talvel raskemad on.	Kirjeldab, kuidas saab inimene lindude ja loomade eest hoolitseda (toit, pesakastid) erinevatel aastaagadel.	Põhjendab, miks on vaja hoolitseda looduse eest.
Loodushoid	Viskab täiskasvanu eeskujul prahi prügikasti.	Leiab loodusesse mittekuuluvat prahiti (ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta).	Põhjendab, miks visatakse prahi prügikasti.	Kirjeldab, kuidas jõuab prügi prügimäele.	Selgitab, kuidas loodusvarasid säästlikult kasutada. Põhjendab, miks prügi sorteeritakse.	Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud loodusele.
Tehismaailm			Nimetab esemeid, mis on valmistatud puidust, plastmassist.	Selgitab, et varem puudusid inimestel esemed, mida praegu peetakse väga vajalikeks (mobiiltelefon).	Selgitab, kuidas mõned inimeste loodud esemed mõjuvad loodusele halvasti (autode heitgaasid, põlev plastmass).	Selgitab, et looduse säästmiseks saab paljusid inimeste valmistatud esemeid taaskasutada. (plastpudelid, paber).

6.5. Valdkond Keel ja kõne

- Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
 - tuleb toime igapäevases suhtlemises;
 - kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesisist lauseehitust;
 - tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.
- Valdkonna *Keel ja kõne* sisu:
 - keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
 - suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
 - lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
 - lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
 - peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;

- suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesisid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- mitmekesisistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

KEEL JA KÕNE Lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

	2- aastased	3 -aastased	4- aastased	5- aastased	6- aastased	7- aastased
Hääldamine	Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna. Hääldab sõnades õigesti lihtsamaid häälikuid: nt <i>a, e, i, o, u, p, m, t, l</i> .	Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2-silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. Hääldab õigesti enamikku häälikutest (eranditeks võivad olla <i>r, s, k, õ, ü</i>).	Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3-silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (nt <i>-nt, -lt, -mp</i> jne)	Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid. Hääldab õigesti 3-4-silbilisi tähenduselt tuttavaid sõnu. Hääldab õigesti 1-2-silbilisi tähenduselt tuttavaid häälikuühendiga sõnu. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt <i>taburet, banaan, diivan</i>).	Hääldab oma kõnes ning etteõeldu kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tähenduselt tuttavaid sõnu.	Hääldab etteõeldu kordamisel õigesti häälikuid (<i>f, š</i>) tuttavates sõnades (nt <i>Fanta, šokolaad</i>)
Sõnavara	Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis. Kasutab nimi- ja tegusõnu (nt <i>näü -kiisu, opa -</i>	Kasutab oma kõnes kõiki sõnaliike :nimi-, omadus-, tegu-, arv-, ase-, määr-, hüüd-, side- ja kaassõnu Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi.	Mõistab s.t osutab või rühmitab kuulnud keeleüksusele vastavaid objekte toob enda kogemusega seotud näiteid ja kasutab kõnes nii üldkui ka liiginimetusi (nt <i>kuusk, kask – puu; tuvi, kajakas – linnud</i>).	Kasutab kõnes mõningaid antonüüme-vastandtähendusega sõnu (nt <i>lühike-pikk, must-puhas</i>). Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt <i>arg,</i>	Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määr sõnu <i>eile, täna, homme</i> . Kasutab kõnes mõningaid sünonüüme* (nt <i>jookseb, lippab, sibab</i>).	Selgitab kuulnud kujundlike väljendit (<i>tuul ulub, kevad koputab aknale</i>) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse so mittekogetava vastega) tähenduseg sõnu (nt. tundeid, vaimset tegevust tähistavaid: <i>mõtlen, arvan, julge, lahke</i> Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu.
	<i>võta sülle</i>), ase- ja määr sõnu (nt <i>siia, seal, nii</i>). Mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas situatsioonis	Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega laps ise on kokku puutunud. Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu. Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt	Kasutab kõnes objektide osade /detailide nimetusi (<i>käpad, saba, rool</i>). Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (<i>tutimüts, kelgumägi</i>) ja tuletisi -sõna, mis koosneb tüvest ja liitest (<i>täpiline, laulja</i>).	<i>kaval, igav</i>). Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu <i>hommik, päev, õhtu, öö</i> . Moodustab vajadusel sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt <i>tikkudest maja – tikumaja; nuga õuna koorimiseks – õunanuga</i>).	Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (<i>joonistaja, jooneline</i>). Kasutab sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt <i>veereb – veeretab, sõidab – sõidutab</i>) õigesti vastavalt nende tähendusele. Nimetab ühe õpitud	Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (nt <i>vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast</i>). Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt <i>transport, elusolend tähtpäevad, kehaosad</i>).
		<i>lapsed, riided</i>). Kasutab tagasõnu			kategooria piires (täenduslikult	

		(<i>all, peal, sees, ees, taga</i>) ruumisuhete tähistamiseks.			seotud sõnade rühm. Nt kategooriasse <i>linnud</i> kuuluvad <i>vares, tuvi, pääsuke, tihane</i> jne.) vähemalt kaks sõna (nt <i>lilled – tulp, roos</i>).	
Grammatika	Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1-2-sõnalisi lauseid (nt. <i>Miku õue pro Mikk tahab õue minna</i>). Kasutab üksikuid käände- ja pöördevorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt <i>ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. pööre</i>).	Mõistab st osutab sobivale objektile/ pildile või tegutseb õigesti vastavalt kuuldu korraldusele ja kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5-sõnalisi lihtlauseid. Kasutab oma kõnes õigesti enamikku käändevorme nende põhitähendustes. Kasutab oma kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt	Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh Koondlauseid lihtlause, mis sisaldab korduvaid lauseliikmeid, nt <i>ema ostis poest saia, leiba ja võid</i> .. Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid- liitlause, mille osalause vahel on rinnastav seos, st nad on süntaktiliselt suhteliselt	Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid põimlauseid-: sihitislause, nt sidendiga <i>et</i> ; täiendlause, nt sidenditega <i>mis, kes</i> ; ajalauseid, nt sidendid <i>kui, ... siis</i> . Kasutab oma kõnes -nud- ja tud-kesksõnu (nt <i>söödud söönud</i>). Kasutab oma kõnes omadussõna võrdlusastmeid	Kasutab oma kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (<i>saab lauljaks, jookseb kivini</i>). Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt <i>lugeb -loeb, mõmmi maga – mõmmi magab, lillene -lilleline, seen kasvab all kuuse - seen kasvab kuuse all</i>) ja	Kasutab oma kõnes kõiki käände vorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid käändevorme (nt olev kääne <i>arstina</i>). Kasutab oma kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt kohakäänded ajasuhete väljendamiseks <i>hommikust õhtuni</i>). Kasutab oma kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt <i>palju linde, konni, autosid</i>). Kasutab oma kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (<i>poeb -pugema siga - sead</i>). Kasutab õigesti põimlauseid, mis
	Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2-3 vormis. Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eituse (<i>ei taha</i>), kuuluvus (<i>tädi lusikas</i>), asukoht (<i>emme siia</i>), omadus (<i>auto katki</i>), subjekti-objekti suhe (<i>issi anna pall</i>).	<i>Joonista! Istu!</i>). Kasutab oma kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt <i>sõidab, laulavad</i>). Kasutab oma kõnes õigesti tegusõna ma- ja da tegevusnime (nt <i>hakkame mängima, ei taha mängida</i>).	võrdväärset <i>Siimul on sinine auto, aga minul on punane</i> (sidendid <i>ja, ja siis, aga</i>). Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt <i>sõitis, laulsid</i>).	(<i>suur-suurem-kõige suurem</i>). Kasutab tingivat kõneviisi (<i>mängisin, mängiksin</i>). Ühildab sõnu arvus (<i>karud söövad</i>) ja käändes (<i>ilusale lillele, punase palliga</i>). Kasutab oma kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (<i>ilusatel lilledel</i>).	osutab neile. Kasutab oma kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (<i>loetakse, pesti</i>).	väljendavad järgmisi suhteid: põhjus, sidendiga <i>sest</i> ; eesmärk, nt sidendiga tingimus, nt sidenditega <i>kui... siis</i> .
Tekst ütlus, kindla alguse ja lõpuga sõnum	Mõistab ja täidab lühikesi (2-4-sõnalisi) korraldusi tuttavas situatsioonis. Vastab täiskasvanu küsimustele, korraldustele 1-2-sõnaliste	Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, vastab vajadusel rohkem kui ühe lausungiga- suulise kõne üksus. Kommenteerib enda ja/või kaaslaste tegevust tegevuse	Kommenteerib enda ja kaaslaste sooritatud tegevust (räägib, mida tehti) 2-3 lausungiga. Räägib 2-3 lausega mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest. Räägib 2-3 lausega	Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust. Annab kuuldu teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute,	Annab kuuldu teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste /korralduste abil üksteisega seotud lausungitega (seob peamiselt väljenditega:	Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ja olulised detailid Tuletab mõttelüngaga tekstis* iseseisvalt puuduva info. Räägib sellest, mida hakkab tegema (planeerib väliskõnes tuttavaid tegevusi) Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja

	vastustega.	käigus 1-2 lausungiga. Mõistab 3 teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega. Loeb peast või kordab järele 1-2-realist luuletust	meeldivast mänguastast (<i>mis see on, kust see asi on saadud, miks see meeldib.</i>) Jutustab pildiseeria (piltide kogum, mis kajastab sündmus(t)e järgnevust.) järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi. Loeb peast või kordab järele 2-3-realist luuletust või liisusalmi	sidumata lausungitega. Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausega (nt <i>Mida tegi kodus pühapäeval?</i>). Loeb peast 2-4-realisi liisusalme/luuletusi. Mõistab ka teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega	<i>ja siis, siis, ja</i>). Räägib oma kogemusest seotud lausungitega (seob peamiselt väljenditega <i>ja siis, siis, ja</i>). Kirjeldab (jutustab oma sõnadega) kuuldu teksti sündmuste järgnevust ja põhjusi ning tegelaste käitumist.	järgnevat tegevust, sündmust). Kirjeldab sündmust enda ja teiste positsioonilt. Parandab ja täpsustab oma teksti jutustamise käigus.
Suhtlemine	Kasutab suhtlemisel peamiselt mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega. Vastab täiskasvanu suhtlemisalgatusele mingi tegevuse, hääliituse või sõnaga. Suhtleb täiskasvanuga esemelise tegevuse käigus. Eelistab suhtlemisel partnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut.	Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm). Väljendab oma soove ja vajadusi lausungiga, küsib infot, vastab dialoogis küsimusele. Suhtleb aktiivselt tegevuse ja esemelise mängu käigus. Räägib endast <i>mina</i> vormis. Kasutab nii mõistmisel kui suhtlemisel peale kõne ka mitteverbaalseid vahendeid (žeste, näoilmet, osutamist).	Algatab ise aktiivselt suhtlust. Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses. Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta. Annab vestluses edasi asjasse puutuvat infot.	Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni (nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal esitab tunnetusliku sisuga küsimusi <i>Miks ta nii tegi? Kuidas teha?</i>). Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust. Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid meeldetuletamisel.	Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt <i>Kus ja kellega elab? Kas tal on lapsi?</i>). Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist. Püsib teemas, vajadusel läheb kaasa teemamuutusega, vastab teiste algatatud teemadele.	Kasutab dialoogis erinevaid suhtlemisstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtlemiseesmärgidest. Valib intonatsiooni ja sõnu vastavalt kaassuhtlejale (laps – täiskasvanu) ja suhtlemispaigale (kodu – võõras koht) Mõistab kaudseid ütlusi (Nt <i>ruumis on aken lahti</i> . Otsene ütlus: <i>pane aken kinni!</i> ; kaudne: <i>mul on jahe</i> .). Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid.
Lugemise ja kirjutamise esmased/ oskused/ ettevalmistus lugemiseks, kirjutamiseks	Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamise ja pildile või üksiku sõna ütleamisega pildi kohta.	Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab ja kommenteerib pilte. Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid ettelõetud tekste. Eristab kuulmise teel tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu	Tunneb täiskasvanu häälimise(sõna sujuv häälikhaaval hääldamine)või rõhutatud hääldamise abil kuulmise teel ära hääliku häälikute reas. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti. Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või	Tunneb iseseisvalt ära hääliku kuulmise teel häälikute reas. Tunneb täiskasvanu abiga ära hääliku sõnas. Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul). Kirjutab õigesti üksikuid sõnu	Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, materialiseerimise toel- sõna häälikkoostise märkimine abivahenditega) 1-2-silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu.	Nimetab ja kirjutab enamikku tähti. Veerib 1-2-silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita) ja sageli eksib. Häälib õigesti 1-2-silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühenditeta sõnu. Kirjutamisel märgib õigesti 1-2-silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikstruktuuri (laps paneb kirja sõnas kõik häälikud õiges järjekorras ühekordsete tähtedega)(nt <i>lähnen koli</i>).

		üksteisest (nt. <i>tass-kass</i> , <i>pall- sall</i> , <i>tuba-tuppa</i>), osutades pildile või objektile.	pliiaitsiga.	trükitähtedega (nt oma nime).	Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas	Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise teel teistest pikemat häälikut. Jagab kuulnud lause sõnadeks, kasutades väliseid abivahendeid (nt
					Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (nt <i>koli-kolli</i> (III v.); <i>koli-kolli</i> (II v.); <i>koli-kooli</i> (III v.); <i>koli-kooli</i> (II v.). Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt <i>poe-</i> ja <i>tänavanimed</i> , <i>sillid</i>).	klotse, nõöpe vms) sõnade arvu märkimiseks. Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt <i>koll-kool</i> , <i>linna</i> (III v.) – <i>lina</i> , <i>tibu-tippu</i>).

6.6. Valdkond *Eesti keel kui teine keel*

- Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
 - tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
 - soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
 - tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
 - kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.
- Valdkonna *Eesti keel kui teine keel* sisu:
 - kuulamine;
 - kõnelemine;
 - Eesti kultuuri tutvustamine.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
 - peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (nt ümbritsevad esemed jmt);
 - pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
 - suunatakse last õpitavat keelt kasutama igapäevategevustes ning suhtlemisel, luuakse selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (kauplus, teater, spordivõistlus, õppekäik jm);
 - korratakse õpitut erinevates kontekstides ja suhtlussituatsioonides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm;
 - vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus (emakeeles);
 - valitakse mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks;
 - pedagoog rõhutab õige kõne mudelite kasutamist ning osutab vigadele delikaatselt, sõna või fraasi korrektsena korrates.
- Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2–7aastane laps:
 - mõistab lihtsamat argiteemalist eestikeelset kõnet;

- tunneb ära ja mõistab õpitud sõnu ja väljendeid ning kasutab neid oma kõnes;
- saab aru korraldusest ja toimib vastavalt;
- saab aru lihtsast küsimusest ning vastab sellele õpitud sõnavara piires;
- kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid;
- teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule;
- oskab nimetada mõningaid Eesti kohanimesid, tuntud inimesi.

6.7. Valdkond *Matemaatika*

- Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
 - rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
 - järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
 - tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
 - mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
 - mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
 - tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
 - näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.
- Valdkonna *Matemaatika* sisu:
 - hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine;
 - suurused ja mõõtmine;
 - geomeetrilised kujundid.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
 - suunatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama, selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemete erinevusi ja sarnasusi, oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
 - harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
 - seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
 - suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm);
 - toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist – erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

MATEMAATIKA Lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

	2- aastased	3 -aastased	4- aastased	5- aastased	6- aastased	7- aastased
ASJADE MAAILM						
Rühmitamine ja järgestamine, hulgad	Juhendamisel leiab etteantud esemete hulgast teise samasuguse eseme	Rühmitab antud kahesugused esemed kaheks ühesuguste esemete hulgaks ühe	Rühmitab antud erinevaid esemeid (nt pallid, pliiatsid, kommid, klotsid jne)	Võrdsustab antud erinevate esemete hulgad paaride moodustamise teel	Otsustab ja põhjendab esemete kuuluvust või mittekuuluvust hulka erinevate tunnuste(suurus, värv, kuju,	Järjestab kuni viis eset pikkuse, laiuse, kõrguse ja paksuse järgi, kirjeldades ühte eset teise suhtes

	(nt sama värvi pall).	ühise tunnuse alusel (kuju, värv, suurus), nt pallid ja klotsid värvuse järgi – punased klotsid ühte ja punased pallid teise hunnikusse.	ühe etteantud tunnuse (värv, suurus, kuju) alusel, nt leia kõik pikad pliatsid või leia kõik kollast värvi esemed jne).	esemeid ümber paigutades (nt igale jänesele üks porgand).	otstarve) alusel (nt mängukarud ja lennuk –lennuk ei kuulu siia hulka, ta on transpordivahend; valged jänesed ja valge lill – kuuluvus hulka on valitud värvi põhjal).	(pikem-lühem, laiemkitsam, kõrgem-madalam ,paksem-õhem).
Orienteerumine ruumis	Juhendamisel paigutab esemeid üksteise sisse, peale.	Suudab tuttavates ruumides (kodu, rühmaruumid) üles leida nimetatud toad või kohad. Juhendamisel paigutab esemeid teise isiku või eseme suhtes <i>üles-alla, ette taha</i> .	Juhendamisel määrab enda ja esemete asukoha ruumis teiste esemete suhtes sõnadega <i>peal, all, sees, taga</i> või <i>ees</i> .	Nimetab inimese või eseme asukoha teise inimese või eseme suhtes, kasutades õigesti sõnu <i>üleval, keskel</i> .	Kirjeldab inimese või eseme asukohta teise inimese või eseme suhtes, kasutades õigesti sõnu <i>kõrval, ääres</i> .	Leiab ja kirjeldab juhendamise järgi ja omandatud mõistete abil etteantud punkti tasapinnal (paberil), ruumis ja õuealal (tuttavas ümbruskonnas).
Orienteerumine ajas		Matkib täiskasvanu juhendamisel mängus öö ja päeva tähendust (nt ööseks paneb nuku magama, päeval nukk mängib).	Nimetab ja kasutab ööpäeva osade määramisel sõnu <i>öö</i> ja <i>päev</i> .	Nimetab erinevaid päeva osi (<i>hommik, lõuna, õhtu</i>) ja toob abistavate küsimuste põhjal näiteid oma tegevuste kohta päeva eri aegadel. Nimetab kõik aastaajad ning kirjeldab nende kogetavaid tunnuseid kodukohas ja laste tegevusi eriaastaegadel.	Nimetab õiges järjekorras kõik nädalapäevad ja toob küsimuste abil näiteid oma tegevuste kohta, kasutades mõisteid <i>eile, täna, homme</i> .	Nimetab kuude nimetusi ning teab oma sünnikuud. Määrab seieritega kellal kellaega täistundides. Suudab kõnes õigesti kasutada sõnu <i>enne, praegu, hiljem, noorem, vanem</i> (nt siduda inimese eluringiga).
ARVUDE MAAILM						
Loendamine, arvutamine	Leiab erinevate esemete hulgast üks kuni kaks täiskasvanu kirjeldatud eset (nt kolme erineva nuku hulgast – <i>leia sinise kleidiga nukk</i> ;	Loendab esemeid kolme piires, nimetades arve ja sõnastades loendamise tulemust (mitu?, nt mitu palli on kastis).	Moodustab uue suuruse (3–5) ühe lisamise teel ja sõnastab loendamise tulemuse.	Kasutab esemete (kuni viis) arvu võrdlemisel sõnu <i>rohkem, vähem, võrdselt (ühepalju)</i> . Kasutab järgarve kuni viieni eseme/isiku	Võtab vastavalt esitatud arvule (kuni viis) õige koguse antud esemeid. Moodustab uue hulga (kümne piires) esemete lisamise või äravõtmise teel (nt lisades 7 kivile veel ühe, saab uue	Koostab etteantud hulga järgi vahendeid kasutades lihtsaid matemaatilisi jutukesi. Liidab ja lahutab erinevate vahendite abil 5 piires ja
	erinevate mänguasjade hulgast – <i>leia kaks karu</i>). Juhendamisel osutab esemetele, mida on üks ja mida on palju.			positsiooni nimetamisel (<i>mitmes?</i>).	suuruse – 8 kivi). Nimetab etteantud arvude hulgast, milline arv on antud arvule eelnev või järgnev (nt esemete loendamisel leiab laps arvu 6 ning laps otsustab ja nimetab, milline arv on kuuele eelnev (5) või järgnev (7)).	kasutab matemaatilisi märke (+, -, =). Tunneb ja kasutab numbrimärke (0–9) ja arve (11–2) esemete arvu määramisel.

SUURUSTE MAAILM						
Suurused ja mõõtmised	Juhendamise järgi eraldab etteantud esemete hulgest suurema või väiksema eseme.	Osutab (küsimuse põhjal) kahest samatüübilisest esemest suuremale või väiksemale.	Suudab leida ja nimetada, milline kahest eritüübilisest esemest on suurem- väiksem, pikem- lühem.	Küsimuse põhjal kirjeldab, millised osutatud ümbritsevatest esemetest on teistest suuremad, väiksemad, pikemad, lühemad, laiemad, kitsamad, kõrgemad, madalamad.	Suudab otsustada ja nimetada, milline ese(esemed) etteantud esemetest on lühem, pikem või ühe –pikkune (laiem-kitsam ühelaiused; suurem-väiksem, ühesuurused, paksem –peenem, ühe paksused, madal- kõrge ühekõrgused).	Eristab mängulises tegevuses mõõtühikuid (km, kg, l, kr, s) ja rakendab neid õigetel kasutuseladel (nt poemängus: ühe liitri piima eest tuleb maksta 7 krooni; arstimängus: mängult on haiglani 10 km jne).
KUJUNDITE MAAILM						
Tasapinnalised ja ruumilised geomeetrilised kujundid	Leiab täiskasvanu juhendamisel katsetuste kaudu sarnase kujundi (ümarmargune, kandiline) üksühese vastavuse teel (nt toppimismängud).	Leiab täiskasvanu juhendamisel etteantud kujundi järgi erinevate geomeetriliste kujundite hulgest kõik samasugused kujundid (nt ringi abil kõik ülejäänud ringid).	Leiab ümbritsevast Keskonnast etteantud kujundi abil (ring, ruut, kolmnurk) samakujulisi esemeid. Koostab lihtsamat muustririda (värvi, vormi või suuruse vaheldumine) kujundeid kasutades.	Otsustab, kas kaks antud kujundit on sama- või erisugused, ning kirjeldab nende kujundite erinevusi nurkade olemasolu, arvu, kujundi, suuruse ja värvuse alusel (ring, ruut, kolmnurk).	Moodustab erinevaid vahendeid (pulgad, kõrred, paelad jms) kasutades etteantud kujundiga samasuguse kujundi. Koostab kujunditest näidise järgi ja näidiseta pilte.	Leiab erinevate kujundite ja esemete (silindrid, koonused, ristkülikud, kerad, kuubid, püramiidid) hulgest ümarkehad ja tahukad ning kirjeldab nende omadusi (nt ümar-kehasid saab veereta - da, tahukal ontasased tahud, sirged servad ja teravad tipud; saab ehitada maja).

6.8. Valdkond Kunst

- Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
 - tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
 - kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutusmaailma;
 - vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid;
 - kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;
 - kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
 - vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.
- Valdkonna *Kunst* sisu:
 - kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
 - kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
 - tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
 - kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest, kunstist.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
 - antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
 - suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlustel tehtud tähelepanekuid;
 - kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
 - arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovalt kombineerida;

- o julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- o viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;
- o suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi. Kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

KUNST Lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

	2- aastased	3 -aastased	4- aastased	5- aastased	6- aastased	7- aastased
Voolimine	Juhendamisel muljub voolimismaterjali, mängides muudab vabalt kuju. Juhendamisel tükeldab plastiliini. Tegevust jälgendades vajutab voolimismassi auke.	Muljub ja näpistab, juhendamisel rullib ja veeretab voolimis- materjale (plastiliin). Surub sõrme või pulgaga pehmesse materjali auke, teeb pinnale jooni ja täppe.	Annab voolitud ümar- vormidele erinevaid nimetusi. Rullib ja muudab rullimise tulemusel tekkinud pikliku vormi kuju, andes edasi asjade, esemete jne iseloomulikke tunnuseid. Vajutab ümarvormi pihkude ja/või sõrmede vahel õhemaks, pigistab ja venitab savi sellele	Veeretab ja rullib iseseisvalt erinevaid voolimismaterjale (nt pabermassi, vaha jne). Kasutab algvorme (kera, silinder) neist tähendusega objektide voolimiseks. Juhendamisel ühendab lihtsaid voolitud detaile omavahel. Kasutab valmisvorme (iseseisvalt liivast ehitamiseks, juhendamisel nt piparkookide vms valmistamiseks).	Nimetab erinevaid voolimis- materjale ja nende omadusi. Kasutab voolimispulka vormide õnestamisel, iseseisvalt mustri tegemisel. Voolib juhendamisel ka ühest tükist, venitades ning pigistades sellest välja terviku erinevaid osi. Ümarvorme ning ümar- ja piklikke vorme	Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära (nt vajadusel soojendab plastiliini ja niisutab savi enne voolimist). Kasutab uusi voolimismaterjale õpetaja abiga. Voolib lihtsaid õõnesvorme kerakujulisest tükist. Juhendamisel silub
			teise kuju andmise eesmärgil. Moodustab väikestest voolitud vormidest terviku neid üksteise peale, sisse jne ladudes. Juhendamisel kasutab voolimispulka plastiliini voolimismaterjali tükeldamiseks.		ühendades voolib iseseisvalt erinevaid esemeid. Juhendamisel silub peale väiksemate detailide lisamist ühenduskohad. Silub vajadusel voolitava eseme pinda ühenduskohti. Oskab voolida erineva suurusega ümarvorme ning neid õõnesvormideks muuta.	detailide pinda ja ühenduskohti. Kasutab voolimispulka voolimisel ja pinna kaunistamisel.
Joonista- mine	Kritseldab varasemast liikuvama ja vabama käega. Juhendamisel tõmbab jämedate joonistus- vahenditega erinevaid jooni. Hoiab meelde-	Tõmbab iseseisvalt jämedate joonistus - materjalidega (rasvakriidid, pehmed pliiaatsid jne)erinevaid jälgi (täpid, joone- vertikaalsed, horisontaalsed,	Tõmbab iseseisvalt horisontaalseid ja vertikaalseid triipe sooviga jälgendada konkreetseid esemeid. Juhendamisel tõmbab erineva kuju ja suunaga, sealhulgas ka kaarjaid	Kasutab iseseisvalt erinevaid joonistus - vahendeid(viltpliiaatsid, pastellid). Kujundite värvimisel ületab minimaalselt piirjoont. Kasutab iseseisvalt pliiaatsiteritajat.	Joonistamisel jätab vahendiga jäljendi joonistusvahendit ja paberit rikkumata. Meeldetuletamisel kasutab pinna katmiseks kallutatud pliiaatsit (pliiaatsi külgi).	Joonistab kontuuriga kujutatavad objektid. Värvib (omajoonistatud või värviraamatu) kujundid värvi või viltpliiaatsitega kontuuri seest, varieerides värvimise

	tuletamisel paberit kinni ja joonistab vaid selleks ettenähtud kohta .	lainelised, katkendlikud, spiraalsed), püsid paberil. Meeldetuletamisel hoiab õigesti pliitsit jt joonistusvahendeid.	jooni. Kasutab erinevaid joonistusvahendeid liigse surveta. Suudab kujutada naturile sarnaseid, lähedasi esemeid, asju, inimest (peajalgseid).	Tõmbab ühtlase joone lihtsa kujuga šabloon või joonlaur järgi.	Väljendab sirgete, sakiliste, kaarjate jne joontega emotsiooni ja meeoleolu ning täidab pinda. Värvib enamasti kontuuri ületamata.	(käte liikumise) suunda. Eemaldab ja paneb tagasi viltpliitsi otsiku.
--	--	---	--	--	--	---

Maalimine	Kannab värvi õpetaja antud värvise pintsliiga paberile spontaansete, teadvustamata liigutustega. Jätab paberile jäljendeid õpetaja värviga kaetud švammiga, templiga jne. Juhendamisel teeb näpuvärvidega paberile erineva suunaga sirgeid, kaarjaid jne jooni.	Juhendamisel võtab pintsliiga värvi, loputab pintsli vees. Tõmbab pintsliiga erineva suunaga jooni, teeb täppe. Teeb näpuvärvidega punkte, jooni ja pindu. Vajutab templiga erinevatele pindadele (nt paber, kartong) jäljendeid.	Juhendamisel kasutab kattevärve kogu pinna katmiseks. Ümarvormi joonistab värvilaigu pintsliiga suurendamise teel. Suunamisel võtab pintslile vajaliku koguse värvi ja loputab pintsli peale kasutamist. Meeldetuletusel ei värvi üle paberi serva. Selgitusel kasutab töös pintsli erinevaid osi (otsa, külge) ja teab, kuidas tekitada	Võtab iseseisvalt pintsliiga värvi ja katab pindu. Juhendamisel katab värviga algul suurema kujundi, millele lisab detailid. Teeb pintsli vajutuste ja –tõmmetega objektide väikseid detaile (nt silmad, suu) või rütme. Suunamisel loob maalile tausta, jätab vähe katmata.	Kasutab varemõpitud tehnilisi oskusi töö teostamisel. Juhendamisel heletumestab värve ja segab omavahel põhivärve. Meeldetuletusel annab värvidega edasi meeoleolu, aastaegadele iseloomulikke tunnuseid. Suunamisel oskab valida kujutatavast lähtuvalt tööle sobivat tausta. Pintsliiga liigub paberil	Segab värve segamisel ja töö peal. Loputab pintsli piisava sagedusega ja väldib värvide liigset määrdumist värvipurkides. Juhendamisel alustab maalimist taustast või suuremast pinnast. Alusjoonistust kasutades arvestab maalimisel objektide piirjooni.
			erinevaid pintslijäljendeid.		vabalt, ei liigu pikalt edasi-tagasi ühes kohas. Kasutab tööks vajadusel kahte erineva jämedusega pintsli. Peseb ja kuivatab pintsli enne järgmise värvi kasutamist.	Meeldetuletusel kasutab pintsli erinevalt, nt katab ühtlaselt aluspinda, teeb pintsli trükki jne.
Meisterdamine	Eristab õpetaja juhendamisel erinevat ehitus-, looduslikku vms tegutsemiseks pakutud materjali. Ettenäitamisel loob vahendid üksteise peale, järgi, kõrvale jne. Juhendamisel kortsutab pehmet paberit, rebib pabeririba küljest tükke, asetab paberist välja lõigatud kujundid liimiga kaetud paberile.	Kortsutab pehmet paberit, rebib paberiribast tükke. Puistab õpetaja poolt liimiga kaetud paberile paberitükke, seemneid vms. Asetab alusele ja surub kinni õpetaja poolt liimiga kaetud paberist kujundid, puulehed .	Lõikab paberist ribasid ja lihtsama kujundi mööda etteantud joont. Katab liimiga talle näidatud pinna ja täiendavalt juhendamisel asetab sinna soovitud kujundid. Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale. Kortsutab erineva paksusega paberit. Matkib täiskasvanu tegevust lihtsa mänguasja valmistamisel	Juhendamisel rebib paberist ribasid ja lihtsaid kujundeid ning kleebib need alusele. Lõikab juhendamisel kääridega suuri sirgete piirjoontega ja vormilt lihtsaid kujundeid. Voldib paberi pooleks, neljaks (kujundades nii nt kaardi, raamatu, liniku). Lükib paelale, lõngale auguga esemeid (helmeid, nõõpe) kettide, kaunistuste jne valmistamiseks.	Valib erinevate meisterdamismaterjalide vahel ja püüab neid omavahel sobitada. Iseseisvalt lõikab paberist geomeetrilisi kujundeid. Rebib lihtsamaid kujundeid. Kirjeldab looduslike materjalide sarnasust muude esemete või olenditega.	Kujundab või täiendab pilte või objekte, keepides alusele iseseisvalt rebitud, lõigatud, kortsutatud, rullitud või volditud paberitükke. Lõikab kääridega lihtsaid kumerate piirjoontega kujundeid. Voldib ettenäitamise järgi etapiliselt kaasa tehes lihtsaid objekte. Punub sirgetest ribadest lihtsa pinna (järjehoidja). Juhendamisel teeb

			(nt päkapikk – käbile müts; siil – männikäbile nina). Voldib paberi pooleks	Meisterdab looduslikust materjalist jamajapidamises järelejäänud pisiesemetest objekte lihtsate ühendusvõtete abil. (plastiliiniga tikkudega liitmine).		jämedast materjalist keerupaela, punub (3-harulist) palmikut. Loob tehniliselt ja teostuse poolest lihtsaid meisterdusi (sõidukeid, nukke, näpunukke). Kasutab meisterdamiseks
Visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös	Jäljendab loodushääli, liikumisi ning matkib neid ka iseseisvalt. Suunamisel tunneb ära erinevate omadustega, värvusega, suurusega esemeid. Vaatleb ja tunneb ära tuttavaid asju, esemeid, nähtusi, osutades neile. Kritseldab maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.	Juhendamisel leiab ümbritsevate esemete ja nähtuste (mänguasi, vihm, lumi) hulgast ideid.	Kujutab olendeid, esemeid tegelikkusega sarnaselt. Nimetab esemete iseloomulikke tunnuseid ning osutab samade esemete, nähtuste muutumisele. Kujutab esemeid, asju oma tunnetuse, tajumise ja nägemise seisukohalt. Osutab kunstitegevuse lustele väljas (liiv, lumi, looduslik materjal) ja kasutab neid.	Juhendamisel leiab iseloomulikke detaile vaatluse ja võrdluse teel, millega täiendada oma töid.	Juhendamisel annab edasi loodus- nähtuste, aastaegade ja muu ümbritsevaiseloomulikke tunnuseid. Kasutab oma töö loomisel inspiratsiooniallikana ümbritsevas toimuvaid muutusi ning sündmusi. Kajastab piltides ühiskonna- ja peresuhete teemasid. Kasutab ja arendab edasi töödeldud infot (film, näidend, pilt) oma töö loomiseks	Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid, kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.
Töö- protsessi juhtimine, teose loomine	Julgeb osaleda kunstitegevuses. Väljendab positiivset emotsiooni töö valmimise järgselt. Julgustamisel tegutseb erinevate kunsti- materjalide ja vahenditega.	Teeb suulise suunamise juures kaasa ettenäidatud liigutusi ja tegevusi, matkib neid ka iseseisvalt. Annab oma tööle nimetuse. Näitab tulemust (olgu see siis tuntav ja tähenduslik või mitte) teistele kui oma teost. Aitab töökohta ette valmistada ja töö lõpetamise järel ära koristada.	Tegutseb emotsionaalselt Tegutseb suunamisel, ergutamisel ühe teema piires. Järgib töö käigus saadud tehnilisi juhiseid. Enamasti lõpetab alustatud töö Loob töö järjepidevalt, planeerib esmaselt töö käiku.	Väljendab soovi alustada kunstitegevust. Nimetab vajaminevad töövahendeid. Jäljendab ettenäidatud võtteid, rakendab neid ka iseseisvalt ja loovalt. Annab hinnangu oma tööle, kas see on pooleli või valmis.	Pakub omapoolseid lahendusi töö mitmekesistamiseks. Küsib vajadusel nõu ja arutleb tehnilise teostuse ning värvi- ja vormi - lahenduste üle. Enamasti teeb töö lõpuni või pakub ise võimaluse lõpetada töö hiljem. Kasutab organiseeritud kunstitegevust oma tööde teostamisel inspiratsiooniallikana. Kasutab omandatud tehnilisi oskusi vabas kunstitegevuses. Ühendab töö tegemisel erinevad tegevusliigid ja nende tehnilised võtted.	Töötab juhendamise järgi ja iseseisvalt, küsib vajadusel abi. Keskendub ettevõetud tegevusele. Kirjutab tööle oma nime. Hoiab oma töökoha korras.

					Kasutab materjale säästlikult, otstarbekalt.	
Kujutava kunsti abiteaduse rakendamine (värv, vorm, kompositsioon perspektiiv, anatoomia)	Tunneb meeldetuletamisel ära põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja osutab neile. Suunamisel annab kriitseldustele tuttavate inimeste, esemete ja nähtuste nimed. Abistab täiskasvanut erinevate liivast, lumest jne vormide moodustamisel. Muudab olemasolevaid vorme ja väljendab soovi nende taastamiseks	Kujutab tuttavaid asju ja nähtusi, lähedasi inimesi ning nimetab, mida kujutas. Leiab juhendamise abil konkreetset värvi (punane, kollane, sinine, roheline) eseme teiste antud esemete (mänguasjade, pliiaatsite, paberite) hulgast. Tunneb rõõmu erinevate vormide loomisest (savist, liivast, lumest) lihtsalt mängust muudetava, vormitava materjaliga (äratuntav vorm ja tähendus pole peamine).	Nimetab põhivärve ning rohelist, oranži, lisaks roosat, musta, pruuni. Oskab nimetada tumedamaid ja heledamaid värvitoone. Kujutab tuttavaid objekte, nähtusi oma sümbolite abil, mis on olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamateks. Valib tööks meeldivad toonid ja värvid ning põhjendab oma valikut elementaarsel moel. Kirjeldab ja kasutab esemetele ja nähtustele iseloomulikke värvusi. Juhendamisel voolib ümar- ja piklikke vorme.	Kujutab tuttavaid objekte oma isiklike, lihtsate, kuid ka teistele äratuntavate skeemidena. Kasutab maalimisel ja joonistamisel mitut värvi. Leiab iseseisvalt ümbruskonnast, osutab ja nimetab värve (punane, kollane, roheline, valge, must, roosa, pruun). Eristab võrdlemisel heledamat ja tumedamat värvitooni esemeid (hele ja tume). Loob erinevate voolimisvõtete (rullimine, veeretamine, vajutamine) abil algvormid.	Valib sobiva taustatooni meeleolust, aastaegadest jm kujutatavast lähtuvalt. Tausta värvimisel annab edasi pildi meeoleolu, iseloomu, kasutades juhendamisel ja meeldetuletamisel seni omandatud tehnilisi võtteid. Paigutab esemed jm kujutataval tööl suurusuhetest lähtuvalt. Esemete kaunistamisel ja nende iseloomu edasiandmisel kasutab õpitud oskusi (triibud, jooned, täpid, pintsli- vajutused).	Kujutab objekte erinevates vaadetes, näiteks liikuva inimese kujutamiseks muudab tema pea, käte ja jalgade asendit. Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha abil. Juhendamisel segab värve uute värvitoonide saamiseks. Märkab ja nimetab, milliseid erinevaid värvitoone võib tavaliselt (nimetatud värvi asemel) näha ümbritsevate objektide (nt kivid, vesi, taevas, rohi jne) juures. Loovtööde tegemiseks kasutab geomeetrilisi kujundeid (ring, kolmnurk, ruut) ka neid kombineerides.
Kujundamine, disainimine	Joonistab vaid selleks ettenähtud kohta. Matkib täiskasvanu liigutusi tegutsemisel erinevate kunstivahenditega. Kriitseldab juhendamisel maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust	Kaunistab (täppidega, joontega) mitmesuguseid etteantud ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (lillepott, paber, taskurätt, papptaldrik, pall, sokk, , kivi).	Kaunistab tasapinnalisi esemeid valmis kujunditega neid sinna spontaanselt paigutades. Laob 3–4 tuttavast geomeetrilisest kujundist esemeid, loomi jne. Suunamisel ja tähelepanu juhtimisel lisab valmivale esemele iseloomulikke detaile. Kaunistab valmistatud voolingu, kasutades voolimispulka või lisades suuremale vormile väikseid ümaraid või piklikke vorme.	Koostab lihtsatest elementidest (kahe elemendi vaheldumisega) mustriribasid esemete kaunistamiseks. Lükib varieeruva kuju, suuruse ja värviga elementidest (helmed, seemned, nõõbid vms) nõõrile rütmilise jada, luues kaelakee, kuuseehte vms. Kujundab suunamise toel täht – päevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega. Valib kaunistusmotiivi ja	Juhendamisel kasutab looduslikku materjali koos tehislükuga (voolimis- materjalid, nõõr, paber jne). Kujundab lihtsa mustri väikestest detailidest (lood, materjal, voolitud väikevormid, kriipsud, täpid jne). Kasutab esemete kujundamisel lihtsaid trükke, jäljendite vajutamist, ruumiliste esemete puhul väikevormide liitmist, väljapigistamist, muljumist jne.	Selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab oma valikut põhjendades koha, kuhu see sobib. Voolib omapärase vormiga eseme (nt vaasi, kausi, looma vms) ja kaunistab selle, valides värvi, kaunistusmotiivid ja tehnoloogia (maalimine, kleepimine, kraapimine jne). Kujundab

			Koostab mängudes ja vabas tegevuses lihtsaid mustreid.	kannab juhendamisel šablooni, trafareti või templi abil selle omavalitud kohale esemel.	Märkab mustri rütmi ja suudab jätkata mustri moodustamist. Kirjeldab ja kasutab lihtsamaid eesti rahvusmotive – triibud, lillornament	kaunistusmotive või mustri, arvestades kaunistatavat eset. Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.
Visuaalse keskkonna teadvustamine	Vaatleb uusi asju emotsionaalselt, elavneb, juhib nendele täiskasvanu tähelepanu. Huvitub ümbritsevatest esemetest, taimedest ja loodusnähtustest	Vaatleb ja osutab ümbritsevatele asjadele, olles avatud uuele ja huvitavale (vikerkaar, märg liiv, udune aken, jalajäljed, lillepeenar jne).	Teab erineva suurusega esemeid ja tajub esmaselt nähtuste omavahelisi seoseid. Osutab esemete ühistele tunnustele. Kirjeldab sagedamini esinevat looduslikku materjali ja selle omadusi (käbid, kastanimunad, puulehed). Kasutab looduslikku materjali asendusmänguasjadena. Ühendab looduslikku materjali elementaarsete võtetega.	Kirjeldab ümbritsevate esemete, ruumide ja loodusnähtuste välimust (nt suurus, värv). Korjab juhendamisel looduslikku materjali (marjad, urvad, seemned, oksad) meisterdamiseks või ruumi kaunistamiseks.	Märkab loodust erinevatel aastaegadel, kasutab ja väljendab saadud infot kunstitegevustes. Kirjeldab esemete mitmeotstarbelise kasutamise võimalust.	Leiab ümbritseva keskkonna objektide sarnasusi erinevate elusolenditega (nt puuoks, pael sarnaneb ussiga või nõia käega; kivi, pudelikork putukaga; käbi, nõelapadi siiliga jne).
Kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist	Suunavate küsimuste abil leiab piltidele, illustatsioonidelt tuttavaid esemeid ning nimetab neid. Rõõmustab, elavneb äratundmisrõõmust.	Vaatleb pilte, näidistoid, raamatu illustatsioone; osutab enda jaoks tähtsatele objektidele, nähtustele ning nimetab neid (auto,puu, koer, maja).	Suunavate küsimuste abil analüüsib ja annab tööle hinnangu. Põhjustab, miks töö, pilt meeldib. Vastab küsimustele ja selgitab, miks kujutab esemeid, nähtusi just sellisel viisil.	Kunstitöö vaatlemisel vastab suunavatele küsimustele (mis toimub pildil, kes mida kus teeb?). Juhendamisel võrdleb erinevaid kujutatud objekte (suurust, värvi). Tunneb ära varem vaadeldud pildi. Jutustab suunamise abil, mida on kujutanud oma töödel, loetleb, milliseid materjale on kasutanud töö valmimisel.	Annab oma tööle hinnangu ja põhjustab oma arvamust. Põhjustab küsimustega suunamisel tehniliste lahenduste, vormi- ja värvilahenduste kasutamist. Vaatleb huviga ja omaalgatuslikult raamatuillustatsioone, kunstitöid, esitab nende kohta küsimusi ja avaldab oma arvamust.	Teoseid vaadeldes ja kirjeldades märkab detaile, värve, meeoleu. Annab oma tööle, näidistööle jt kunstiga seotud objektidele hinnanguid skaalal meeldib-ei meeldi, põhjustades suunamisel oma arvamust. Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo – mis juhtus enne, mis juhtub pärast.
Visuaalse keele kasutamine	Annab erineva pikkuse ja suunaga joontele nimetusi – koer, kass, pikem kriips – suur koer jne.	Teeb erineva karakteriga täppe ja jooni (pikad, lühikesed, sirged, lainelised, spiraalsed) ja kombineerib neid omavahel.	Kindlakujunenud sümbolite abil ja soovitud värve kasutades annab edasi oma emotsioone, tuttavaid inimesi, esemeid,	Loob lihtsatest elementidest (ringid, kolmnurgad, sirged jooned jne) oma isiklikud sümboolsed skeemid tuttavate asjade kujutamiseks	Kasutab sümboleid esemete iseloomulike tunnuste väljatoomiseks (nupuna, triibuna, auguna).	Kasutab skeemide paindlikku ja loovat kombineerimist ja täiendavate detailide valikut loomaks pildi konteksti, jutustades

Annab tekkinud seoste nähtusi jne. alusel kritseldustele nimesid.

tegelaste liikumisest, omavahelistest suhetest, tähtsusest, määratledes tegevusaega ja kohta.

6.9. Valdkond *Muusika*

- Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
 - tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
 - suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
 - suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
 - suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.
- Valdkonna *Muusika* sisu:
 - laulmine;
 - muusika kuulamine;
 - muusikalis-rütmiline liikumine;
 - pillimäng.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
 - on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusikaalane tegevus;
 - kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
 - arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
 - kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu *Keel ja kõne*, *Kunst* jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
 - seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
 - muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

MUUSIKA Lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

	2- aastased	3 -aastased	4- aastased	5- aastased	6- aastased	7- aastased
Muusika kuulamine	Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.	Reageerib emotsionaalselt vastavalt muusika iseloomule (nt plaksutab, kõigub kehaga vmt).	Kuulab laulu ja muusikapala. Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid liigutuste ja liikumisega. Tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule.	Kuulab huviga laulu ja muusikapala. Väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste – liikumine, laulmine, pillimäng – kaudu (näiteks järgib tempot, rütmi kehalise liikumisega või tundes ära õpitud laulu	Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants). Väljendab kuulamisest saadud elamusi.	Kuulatud muusika iseloomustamisel kasutab eakohast sõnavara. Näitab üles loomingulist initsiatiivi läbi tegevuse toetudes oma kogemusele kuulnud palade suhtes (nt jutustab, mida kuulis muusikast). Eristab vokaal- ja

				(kuuldes nii meloodiat kui sõnu), hakkab kaasa laulma.		instrumentaal- muusikas lihtsamaid (hällilaul, marss, rahvalaul).
Laulmine	Kuulab, jälgib õpetaja laulu.	Huvitub laululistest tegevustest. Püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa näiteks üksikuid silpe, sõnu, laulu lõike). Osaleb laulude esitamisel (plaksutab või laulab kaasa).	Laulab rühmaga ühtses tempos. Laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule.	Laulab väljahingamisel loomuliku häälega. Esitab laule rühmaga ühtses tempos; Laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule	Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist. Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ja esitab neid rühmas.	Laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule, esitab neid nii rühmas kui üksi.
Pillimäng	Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulnud muusikale kehapillil (plaksutab, patsutab kaasa pulssi või rütmi).	Mängib kaasa pulssi või rütmi muusika kuulamisel, liikumisel ja laulmisel ,kehapillil, kuljustel, marakal ja kõlapulkadel.	Mängib rütmipille (näiteks kõlakarp, trumm, kuljused,) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks; eristab kuulamisel neid tämbri järgi.	Mängib ja tunneb kuulamisel tämbri järgi ära õpitud rütmipille; mängib rütmisaateid lasteriimidele ja lauludele; Ansamblimängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos. Mängib järgnevaid pille: kõlakarp, trumm, kuljused, tamburiin, kõlatoru, võrutrumm, kastanjett.	Mängib rütmi- ja meloodiapillidel Mängib rütmi- ja meloodiapillidel (näiteks puu agoogo,taldrik, kõlaplaadid) lihtsamaid ostinaato kaasmänge (lühike korduv rütmi- või viisi või meloodialõik);	Oskab mängida eakohastel rütmi- ja Meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, lasteriimidele ja instrumentaalpaladele; osaleb lastepilli ansamblimängus. Mängib järgnevaid pille: puu agoogo, kõlataldrik, kõlaplaadid , guiro, plaatpillid, triangel.
Muusikalis-rütmiline liikumine	Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstil (näiteks paigaltammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamise, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega, kükitamine).	Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit (näiteks kõnd-jooks, päkkadel kõnd, ühe vaheldumisi kahe koputamine, keerutamine paarilisega).	Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu (näiteks plastilise intoneerimise ehk loova liikumisega). Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente (näiteks põlvetõstekõnd ja –jooks, liikumine hanereas ja ringis). Osaleb laulumängudes.	Muudab liikumist vastavalt muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite (tempo, dünaamika, register), arvestades pulssi ja meetrumit (näiteks liigub hanereas-ringis nii üksi kui paaris). Esitab õpetaja seatud tantse kasutades õpitud	Liigub ja tantsib sünkroonis teistega, kasutades näiteks hüpaksammu ja otsegaloppi. Kõnnib, jookseb ja reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt (näiteks muudab liikumissuunda vastavalt muusika dünaamikale ja	Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu toetudes õpitud väljendusvahenditele (tempo, dünaamika, register, muusika meeleolu), näiteks kasutab külj-ja otsegaloppi ning hüpaksammu. Sooritab tantsuliigutusi väljendusrikkalt ja õige kehahoiuga.

6.10. Valdkond *Liikumine*

- Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
 - tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
 - suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
 - tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
 - mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
 - järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.
- Valdkonna *Liikumine* sisu:
 - kehalise kasvatusalaste teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen;
 - põhiliikumised;
 - liikumismängud;
 - erinevad spordialad;
 - tants ja rütmika.
- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
 - arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, paindumus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;
 - rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega – jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, ujumine jms;
 - peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
 - suunatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema; mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
 - mitmekesistatakse põhiliikumiste, koordineerimise, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

LIIKUMINE Lapse arengu eeldatavad tulemused vanuseti

	2- aastased	3 -aastased	4- aastased	5- aastased	6- aastased	7- aastased
Kehalise kasvatusalaste teadmised (hügieeni, ohutuse ja enesekontrollist lähtuvalt)	Sooritab harjutusi aktiivselt, entusiastlikult. Liigub õpetaja juhendamisel ohutult.	Valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja võimlemisriided. Arvestab aktiivses tegevuses rühmakaaslastega.	Sooritab harjutusi vastavalt õpetaja korraldustele sõnalise seletuse järgi.	Nimetab erinevaid kodukohas harrastatavaid spordialasid ja spordivõistlusi. Kasutab erinevaid spordivahendeid (nt topispalli) ohutult, sobival viisil ja kohas.	Osaleb lasteaia spordipäeval. Talub kaotust võistlusmängudes	Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase. Keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks. Liikumisel ja mängimisel peab kinni üldistest ohutusreeglitest, (valides sobivad paigad ja vahendid). Õnnetuse korral kutsub appi täiskasvanu
Võimlemine ja vahendite	Sooritab ettenäitamise	Sooritab võimlemisharjutusi	Sooritab juhendamisel kuni	Vahenditega harjutusi (pall,	Valitseb oma liigutusi ja	Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval.

käsitsemine	ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi. Jookseb veereva vahendi (pall, rõngas) järel.	eri asenditest ja erinevate vahenditega. Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ja kaaslastega. Sooritab painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi.	neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni. Hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.	hüpit) sooritab eakohaselt tehniliselt õigesti. Valitseb oma liigutusi koordinaatsiooni ja tasakaalu nõudvate harjutuste täitmisel. Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.	kehahoidu harjutuste sooritamisel. Säilitab tasakaalu dünaamilistes harjutustes.	Orienteerub mänguväljakul, sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene. Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.
Põhi-liikumised	Ronib ja roomab üle ja läbi väikeste takistuste. Kõnnib piiratud Pinnal. Säilitab sihi kõnnil jajooksul. Hüpitab käes palli, jälgib selle suunda.	Sooritab põhiliikumisi. Säilitab liikumisel tasakaalu, seda nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.	Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes. Sooritab koordinaatsiooni, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi	Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes. Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. Sooritab harjutusi väikevahendeid kasutades.	Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses. Ronib varbseinal vahelduva sammu ja lisäülesandega	Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud, rütmilised. Säilitab tasakaalu staatilistes asendites ja liikumisel. Kasutab harjutuste sooritamisel mõlemat kätt üheaegselt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.
Tants ja rütmika	Kasutab liikumisel rütmipille juhendaja abil. Sobitab liikumist vastavalt muusika iseloomule juhendaja abil	Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi. Sooritab liigutusi vastavalt muusikale erinevas tempos õpetaja juhendamise järgi.	Sooritab imiteerivaid liigutusi vastavalt muusika iseloomule. Plaksub ja liigub vastavalt rütmile.	Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele. Liigub iseseisvalt, vabalt muusika järgi.	Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga. Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.	Sooritab rütmiliikumisi üheaegselt kaaslasega. Liigub vastavalt enda tekitatud rütmile, vahelduva tempoga kiirelt aeglasele. Väljendab liikumise kaudu emotsioone. Kasutab liikumisel loovalt vahendeid (lindid, rätikud, rõngad
Liikumismängud	Mängib koos juhendaja ja kaaslastega kõnni- ja jooksumänge.	Mängib matkiva sisuga 1–2 reeglga kõnni- ja jooksumänge	Mängib 2–4 reeglga liikumismänge. Pingutab end rühmategevustes	Mängib kollektiivseid võistlusemänge Osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud).	Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.	Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt takistusriba läbimine). Mängib sportlike elementidega mängu (korvi visked, jalgpall jne).
		Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu.	ühise eesmärgi nimel.	Tunnustab nii enda kui vastasmeeskonna edu.		Organiseerib ise liikumismänge. Kasutab ausa mängu põhimõtteid, peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.
Talvealad	Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest taskumisel.	Veab tühja kelku. Sõidab kelgul iseseisvalt nõlvakust alla.	Veab üksi kelku.	Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast. Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt esemete haaramine).	Teab kelgumäel ohutus reegleid.	Osaleb kelguvõistlustel (kaugemale, täpselt). Sõidab nõlvakust alla põhiasendis.

Vaba aeg ja loodus-	Mängib vabamängus	Matkab õpetajaga või vanematega looduses.	Algatab iseseisvalt mängu.	Kasutab spordi- ja mänguväljakute	Tegutseb iseseisvalt mängu- ja spordi-	Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul.
liikumine	iseseisvalt	Teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis.	Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.	vahendeid sihipäraselt. Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga	väljakul.	Mängib lihtsamaid maastikumänge.

7. LAPSE ARENGU HINDAMINE

7.1. Lapse arengu hindamise põhimõtted

- Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.
- Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatustsotsiaalsust. Pedagoogid viivad vaatlusi läbi kindla plaani alusel ning lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka pedagoogi suunatud tegevustes.
- Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.
- Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.
- Misso kooli õppenõukogu otsustab, milliseid meetodeid kasutada lapse arengu hindamisel. Rühmaõpetaja tutvustab lapsevanemale lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust (vt arengutabel).
- Vähemalt üks kord õppeaastas viib pedagoog lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga läbi arenguveestluse, mis:
 - 1) annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest;
 - 2) selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes.
- Lapse arengu hindamise ja arenguveestluse tulemus dokumenteeritakse «Isikuandmete kaitse seaduses» sätestatud tingimustel.

7.2. Korraldus

- Mõõtmised peavad hõlmama spetsiifilisi, lapse edukaks toimetulekuks olulisi arenguvaldkondi: sotsiaalne kompetentsus, lähenemine õppimisele ja vajalikud kognitiivsed oskused.
- Mõõtmised peavad silmas pidama lapse arengut tervikuna, mitte piirduma lihtsalt *jah* või *ei* märkimisega vastavatesse oskuste lahtritesse. Mõõtmised peavad kajastama arengu protsessi.
- Mõõtmistulemused peaksid olema kohesed, lihtsad ja kergelt interpreteeritavad, et õpetaja saaks neid jagada lastevanematega. Hindamisprotseduure peaks olema võimalik läbi viia rühmaruumis toimuvate tegevuste käigus.
- Teatud perioodi järel korduvad mõõtmised (laste võimete avaldumise vahetu jälgimine loomulikus õpikeskkonnas) on parim võimalus lapse üldise võimekuse näitamiseks, alusoskuste, mõistetest arusaamise, probleemilahenduse ja õpimotivatsiooni hindamiseks.
- Lapse arengu hindamiseks kasutatakse järgmisi meetodeid: vaatlus, vestlus, intervjuu, laste tööd, testid.

8. LASTEASUTUSE SOTSIAALNE, EETILINE, EMOTSIONAALNE JA FÜÜSILINE KESKKOND

8.1. Lasteasutuse keskkond

- Lasteasutuse personalil on kasvukeskonna loomisel täita suur ning vastutusrikas roll. Struktureeritud keskkond (režiim, väärtused) on lapse arengukeskkonna kujundamisel esmatähtsad. Laps vajab piisavalt arendavat keskkonda, mis stimuleeriks tema arengut ja pakuks uusi võimalusi maailma tunnetamiseks ning avastamiseks. Selline keskkond pakub lapsele erinevaid sotsiaalseid, eetilisi ja emotsionaalseid olukordi, sealhulgas ka võimalikke käitumismalle nendes olukordades. Avatud õpikeskkonnas on lapsel võimalus teha valikuid ja vastutada oma tegevuse tagajärgede ees. Kasvukeskkonna füüsilised tegurid ja õpetaja õppe- ning kasvatustegevus (kuidas seatakse tegeluste eesmärgid ja kuidas neid läbi viiakse, õpetamise meetodid jne) mõjutavad suhtlemist ja omavahelist läbisaamist. Toodu hõlmab nii laste, personali kui ka vanemate omavahelisi suhteid.
- Õpikeskkond koosneb ruumikeskkonnast, õppevahenditest ning inimkeskkonnast. Olulisemaks on inimkeskkond, mis hõlmab nii töökorraldust kui inimesi, kes ühise eesmärgi nimel tegutsevad.
- Kodune keskkond mõjutab oluliselt lapse suhteid ning toimetulekut lasteasutuses.

8.2. Lasteasutuse sotsiaalne keskkond

- Kahtlemata kõik ühiskonnas toimuv mõjutab last: seadused, vanemate status ja oskused, aeg ja ühiskonna sotsiaalmajanduslik olukord. Nagu täiskasvanud nii ka lapsed on kinnistatud sotsiaalsesse konteksti. Seega saab lapse käitumist ja arengut mõista, kui teada tema kasvukeskkonda ja sotsiaalset konteksti. Keskkond mõjutab last erinevas vanuses erinevalt, sest lapse teadlikkus ja oskus olukordi interpreteerida muutub pidevalt, kui ta saab keskkonnast kogemusi.
- Kultuur on füüsiline raamistik (näiteks mänguasjad), hoiakud ning väärtushinnangud (televiisor, raamatud ning tänapäeval kindlasti ka internet). Nii mõjutab kultuurikontekst mõtlemist ning erinevate oskuste omandamist; millal ning mida laps hakkab omandama.
- Milline on täiskasvanu mudel, sellel on lastele suur mõju erineva kõlbelse otsustuse omaksvõtmisel. Imiteerimine ehk sotsiaalne õppimine on aluseks kõikide hoiakute ja väärtuste väljakujunemisele.
- Õppimist mõjutavad kolm faktorit:
 - isiksuse bioloogilised ja psühholoogilised karakteristikud;
 - käitumine;
 - keskkonnamõjud;
- Laps õpib täiskasvanu eeskujul, kuidas lahendada konflikte, kuidas alustada suhtlemist ja kuidas edasi suhelda.

8.3. Lasteasutuse emotsionaalne keskkond

- Emotsioon on mingi tundmuse vahetu läbielamine. Emotsioone liigitatakse positiivseteks ja negatiivseteks. Seega on emotsioonide iseärasuseks nende vastandlikkus: rõõmkurbus, vihaarmastus jne.
- Poiste ja tüdrukute emotsionaalne kasvatus on soost ja traditsioonidest lähtuvalt mõnevõrra erinev.
- Keskkond, kus laps viibib enamus ajast, peab talle kinnitama, et temast hoolitakse, teda austatakse, tema arvamusest peetakse lugu ning teda mõistetakse ja teda tahetakse mõista.

8.4. Lasteasutuse eetiline keskkond

- Eetikal on kasvatuses ja õpetuses keskne koht, kasvatusetika on tihedalt seotud inimõigustega. Kasvatus on alati praktiline, sotsiaalne tegevus. Iga suhte aluseks on suhtlemine. Eetika põhialustest tulenevalt peaksid teisele inimesele suunatud teguviisid alati olema võimalikult põhjendatud ja õigustatud. Teisiti öeldes kasvatuses tuleb tegutseda eetiliselt õigesti.
- Iga lapse (inimese) elu ning arenguvõimalusi peab kaitsma ning teda ei tohi iialgi suruda vahendi rolli. Kasvatus ei tohiks iialgi sõltuda kasvataja (lapsevanema) juhuslikest tujudest.

8.5. Lasteasutuse füüsiline keskkond

- Füüsilise keskkonna kriteeriumid on määratletud siseriiklikult sotsiaalministri määrustega “Koolieelse lasteasutuse tervisekaitse-, tervise edendamise, päevakava koostamise ja toitlustamise nõuete kinnitamine” ning “Tervisekaitsenõuded toitlustamisele koolieelses lasteasutuses ja koolis”
- Kõik laste jaoks loodud keskkonnad peavad toetama lapse arengut, tervist ja heaolu. Ruum ja tegevus peavad kahtlemata omavahel kooskõlas olema.
- Et kasvatuslikud mõjud oleksid lasteasutuses parimad, tuleks lastega tegelevatel täiskasvanutel analüüsida järgmiseid aspekte:
 - keskkonna intensiivsus (helid, valgustus, kontaktid lapsega);
 - situatsioonide mitmekesisus ajas ja ruumis (minimaalne mitmekesisus toob kaasa huvide alanemise, suur mitmekesisus ja ebastabiilsus võivad aga põhjustada lapsele üleliigseid pingeid, kuna ta ei ole suuteline valikuid tegema);
- keskkonna struktureeritus või ebamäärasus (laps ei õpi nägema eesseisvaid sündmusi, kui teda ümbritseb ebastabiilne keskkond). Last ümbritseva füüsilise keskkonna kujundamisel mängivad olulist rolli nii disain, planeerimine, kujundus, arhitektuur kui geograafia.
- Oluline on luua tingimused, et õppida saaks mängides. Mänguasjade omadustel ja mitmekesisusel on oluline mõju lapse edasisele arengule. Just mänguasjad mõjutavad lapse kognitiivset, füüsilist, emotsionaalset ja sotsiaalset arengut.
- Mänguasjade vahendusel õpivad lapsed, kuidas kohaneda ühiskonnas kehtivate eetika- ja moraalinormidega ning reeglitega. Kuna täiskasvanud valivad lastele tegevusi ja mänguasju kultuurinormidest sõltuvalt, saavad nad teadlikult last arendada ja seeläbi laste arengut suunata, et laps tunneks end ühiskonna täisväärtusliku liikmena.
- Lapse arengu seisukohalt on tähtis magamiseks loodavate tingimuste olulisus (väsinud ja pahur laps ei ole suuteline mängima). Vähene uni ja rahutuks tegev magamisruum vähendab lapse õpivõimet ning nõrgestab isegi immuunsüsteemi.
- Vali müra tõmbab paratamatult tähelepanu ja tegelusi planeerides peab õpetaja alati mõtlema müra kestvusele, intensiivsusele ja ennustatavusele.
- Vali ning pidev mürafoon muudab lapse keskkonnaga suhtlemisel passiivseks. Poisid on müra suhtes tundlikumad kui tüdrukud. Pidev taustastimulatsioon (tegevused) mõjub kognitiivsele arengule pärssivalt.
- Keskkond peab võimaldama sotsiaalsete kontaktide loomist, samas peab lapsel olema võimalus ka eralduda. Privaatsus eeldab alati valikuvõimalust: kas suhelda või mitte. Privaatsuse võib jagada füüsiliseks ja psühholoogiliseks privaatsuseks. Psühholoogiline privaatsus tähendab, kuivõrd laps lubab enda lähedale teist last mängima (tüdrukuid häirib psühholoogilise privaatsuse puudumine vähem).
- Igale lapsele peab võimaldama ainult temale mõeldud ala. Turvatunnet loob ja eneseteadvust arendab kindlasti lapse enda isiklik koht, kus ta alati iga söömise ajal istub (samuti ka lapse isiklik riietekapp, mängunurgas padi, õppimisenurgas korvike isiklike asjade jaoks, värvimiseks põll jne).
- Lapse arengu toetamise seisukohalt on olulised ka õpetajatele loodud võimalused; õpetajale peavad olema tagatud nii töötingimused kui kaasaegsed töövahendid.
- Õpetaja on lapsele väga suureks eeskujuks. Õpetaja enda emotsionaalsus ning oskus ja soov lapse (ja täiskasvanu) tundeid märgata (nendest rääkida) kinnitab lapsele, et oma tunnete näitamine on lubatud ning see ei ole häbiasi.
- Õpetaja teadmised lapse (inim) õigustest sillutavad teed eetilise keskkonna loomiseks ja hoidmiseks.

8.6. Tervisliku eluviisi kujundamine ja riskikäitumise ennetamine õppe- ja kasvatustöös

- Tervis on täielik kehaline, vaimne ja sotsiaalne heaolu. Tervis on elukvaliteedi indikaator, mis näitab, kui edukalt suudab indiviid tegutseda keskkonnas ja toime tulla selle muutustega.
- Positiivsed tulemused tervises saavutatakse kindlate arenguetappide läbimisel, mis saavutatakse:

- positiivsete muutustega laste ja personali tervisekäitumises;
 - kui lastel ja personalil on juurdepääs kvaliteetsetele terviseteenustele nii lasteasutuses kui paikkonnas;
 - on loodud terve ja turvaline psühhosotsiaalne ja füüsiline keskkond.
- Laste tervise edendamine on laste tervise väärtustamine ja tervise parendamine. See on planeeritud ja teadlik sekkumine, mille kaudu on võimalik parandada laste vaimset, füüsilist ja sotsiaalset tervist, ennetada haigestumist, puuete kujunemist ja enneaegset surma.
 - Tervist edendavate sekkumiste üheks eesmärgiks koolieelses lasteasutuses on suurendada/parandada laste teadmisi ja oskusi tervislikust eluviisist ning motiveerida neid tervislikult käituma. Eesmärk on see, et laps väärtustaks iseenda ja teiste tervist kui asendamatud väärtust ning käitaks tervislikult, sh turvaliselt.
 - Tervisekasvatuse teemadena käsitletakse nii tervise olemust, keskkonna mõju lapse tervisele, tervislikku toitumist, isiklikku hügieeni, hammaste tervist, ohutust ja turvalisust, kehalist aktiivsust, vaimset tervist jm teemasid, mis on seotud tervise ja tervisliku eluviisiga.
 - Väga oluline on ka laste enesega toimetuleku oskuste ja üldiste sotsiaalsete oskuste õpetamine. Arendades lastes sotsiaalset kompetentsust on võimalik vähendada vastuvõtlikkust uimastipropagandale (alkohol, tubakas, narkootikumid) ja vähendada suitsetamise, alkoholi pruukimise ja uimastite tarvitamise motivatsiooni tulevikus.

9. ÕPPEKAVA MUUTMINE

9.1. Õppekava muutmise ja täiendamise kord.

Õppekava muudetakse, täiendatakse vastavalt vajadustele vastavuses riikliku õppekavaga üks kord aastas.

Lisa 1 – Lapse koolivalmiduse kaart

Lisa 2 – Lapse arengu vaatlusleht